

Ante Jurić
Zadar

Ivan Pažanin
Split

LEKSIK OBALNE TOPONIMIJE TROGIRSKOG AKVATORIJA

UDK:811.163.42'373.21(497.583Trogir)

Rukopis primljen za tisak 5. 10. 2021.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

U radu se analiziraju leksikološka, onomastička i semantička obilježja toponimijskog leksika zabilježenog na obalnome pojasu trogirskoga akvatorija. Također, analiziraju se i reambuliraju dosad objavljene etimologije pojedinih toponimijskih leksema/toponima.

Ključne riječi: obalna toponimija; geografski leksik; trogirski akvatorij; čakavica

1. UVOD

Ovaj je rad sinteza jednoga dijela toponimijske građe prikupljene tijekom teren-
skih istraživanja koja smo, zajednički ili samostalno, u nekoliko navrata provodili
na području obalnoga i otočnog dijela nekadašnje trogirске općine: u gradu Trogiru,
na otoku Čiovu, na Drveniku i Ploči te u Vinišćima. Iako nam prvotni cilj nije bio
prikupljenu građu objaviti objedinjenu pod istim naslovom, prigoda organizacije
znanstvenoga skupa »Mare nostrum / Naše more (1069. – 2019.)«, u povodu 950.
obljetnice prvog spomena Jadrana kao „našeg mora”¹, učinila nam se izvrsnom pri-

¹ Skup je održan u Splitu, 12. studenog 2019.

likom za prezentiranje javnosti barem jednoga dijela prikupljene građe – prigodno, onoga koji se odnosi na samu crtu dodira kopna i mora, kao specifičnog životnog i toponimijskog prostora. Promišljajući način na koji bismo građu u tom kontekstu mogli najprimjerenije prikazati, odlučili smo se za analitičko-sintetički prikaz, koji bi za cilj imao uočavanje i isticanje bitnih i karakterističnih onomastičkih i leksikoloških obilježja građe. Smatrali smo da pritom nema smisla težiti iscrpnosti, budući da je iscrpan popis jednoga dijela građe već objavljen (Čiovo, u Jurić 2005), jedan je dio u pripremi za objavu (Drvenik i Ploča), a jedan dio prostora još nije detaljno istražen (Seget i Marina).

Uz toponime u tekstu u zagradi navodimo i inicijal imena mjesta / govora u kojemu je toponim zabilježen. Prilikom nabiranja više toponima iz istoga mjesta zgradu s inicijalom stavljamo samo iza zadnjega toponima u nizu koji se odnosi na dotično mjesto. Sva imena mjesta i iz njih izvedene pridjeve i etnike navodimo u izvornom dijalektalnom obliku bez kurziva. Kratice su: A – Arbanija, Č – Čiovo (predgrađe), D – Drvenik, O – Okruk, M – Marina, P – Ploča, S – Seget, T – Trogir, V – Vinišća.

2. PROSTOR

2.1. OBUHVAT

Orednica „trogirski arhipelag” u ovom se radu odnosi na otočni, obalni i morski prostor koji se povijesno može smatrati trogirskim i pripadao je općini Trogir sve do zadnjeg teritorijalnog preustroja iz 1997., kada je stara općina podijeljena na današnje općine Trogir, Seget, Marinu i Okrug. Otočni dio prostora čine: zapadni, povijesno trogirski dio otoka Čiova (granica se proteže od predjela Piščine kod Arbanije do uvale Orlice na južnome dijelu otoka, što je ujedno i zapadna granica današnje općine Trogir; v. Babić 2015: 97-99) te otoci Drvenik (službeno: *Veli Drvenik*), Ploča (službeno: *Mali Drvenik*) i Arandel (službeno: *Arkandel*), svi s pripadajućim otočićima i hridima (Umija [službeno: *Sv. Fumija*], Krajevac [službeno: *Kraljevac*], Caparin [službeno: *Zaporinovac*], Orud, Veli i Mali školj [posljednja dva službeno: *Krknjaši*], Čelice, Klude, Orud, Malta, Macaknara i druge). Neupitno otočnome dijelu ovoga prostora pripada i sam grad Trogir, odnosno njegova povijesna jezgra koja se kao otočić formirala prokapanjem kanala (*Föša*) između kopna i prapovijesnog aluvijalnog spruda na kojemu je grad nastao (Babić 2005a: 13). Obalni dio prostora čini obalna crta od Resnika (zapadna granica trogirske općine) do uvale Sičenica između Sevida i Rogoznice, gdje se ujedno nalazi i današnja zapadna granica Splitsko-dalmatinske županije. Ovome prostoru pripada i dio mora

(zaljevi, kanali i tjesnaci) i podmorja (braci / ribarske pošte) koje je lokalno stanovništvo eksploatiralo i smatralo svojim te ga je sukladno tome i imenovalo. U Split-skome kanalu prostor između Čiova i Šolte omeđuje brāk / ribarska pošta Žrvanj (kartografirano kao pličina *Mlin*). Prostor između Drvenika i Šolte omeđuju Brāk od Oruda i Veli brāk između Stipanske na Šolti i otočića Oruda, te Brāk o' Krknaši nešto istočnije. Nijedan od ta tri brāka nije imenovan na zemljovidima.²

2.2. TIPOLOGIJA PROSTORA

Razlozi zbog kojih se toponomastičko istraživanje određenoga prostora može smatrati metodološki opravdanim, u smislu očekivanja da će njegovi rezultati biti vjeran odraz specifičnih obilježja toga prostora, a ne tek gomila zanimljivih podataka bez međusobnog uzročno-posljedičnoga afiniteta, mogu se ticati njegovih povijesnih, geografskih i/ili (povijesno)jezičnih aspekata. U slučaju prostora kojim se bavimo u ovome radu, opravdanost proizlazi iz sva tri aspekta. U povijesnom smislu, kako smo već naglasili, riječ je o prostoru koji je više ili manje kontinuirano kroz najveći dio povijesti pripadao trogirskoj komuni. U geografskom smislu riječ je o prostoru koji nije homogena izolirana cjelina (kao što su to npr. veći otoci, izdvojeni arhipelazi, porječja, planinski lanci i sl.), ali je tipološki zasebna cjelina unutar zadanog povijesno-geografskog okvira. Toponimija uske obalne crte i mora dominantno je i u svim aspektima određena morem, kao prostorom ekonomske eksploatacije i medijem komunikacije s ostatkom svijeta. Za razliku od toponimije kopnenoga dijela prostora gdje su referenti u pravilu točke u prostoru koje malo tko zna precizno ubicirati, toponimi obalne crte i mora gotovo su bez iznimke važni orijentiri u prostoru, točke koje se vizualno lako pamt i s kojima se u onomastičkom smislu sve uspoređuje. To je njihovo glavno razlikovno obilježje. Drugo važno geografsko obilježje istraženog prostora je postojanje grada kao povijesne gravitacijske točke cijeloga prostora u društveno-ekonomskom i, za toponimiju najvažnije, jezičnom smislu. Usporedimo li toponimiju trogirskog arhipelaga s toponimijom relativno velikog otoka poput npr. Brača, bez jezično dominantnog gradskog središta, ili npr. s toponimijom arhipelaga poput sjevernodalmatinskoga, s dva gravitacijska središta – Zadrom i Šibenikom (Skok 1950: 78-79, 253-255), lako je uočljivo da je jezična i onomastička homogenost prve geografske cjeline daleko izraženija u odnosu na preostale dvije. U jezičnom smislu, prostor koji obrađujemo u ovome radu

² Precizno će biti kartografirani u monografiji o toponimiji otoka Drvenika koja je u pripremi.

snažno gravitira Trogiru, uz izuzetak Segeta, čiji je govor štokavski. Po fonološkim, morfološkim i leksičkim karakteristikama čakavski govori trogirskoga arhipelaga u najbližem su genetsko-jezičnom srodstvu s čakavskim (i čakavskim) govorom Trogira (Hraste 1947; Jurić 2020a).

2.3. TIPOLOGIJA REFERENATA

U najširem smislu, toponimijskim referentom možemo smatrati svaku kognitivno izdvojivu prostornu cjelinu koju lokalno stanovništvo identificira pomoću jednog ili više manje-više ustaljenih imenâ (toponimâ) i/ili njihovih varijanti. Konkretnije, referent je bilo koji »prirodni ili artifičijelni objekt koji se označava imenom da bi mu se utvrdio identitet« (Skračić 2011: 86-87).³ Ovim smo istraživanjem obuhvatili tri vrste toponimijskih referenata: 1) obalna crta obale i otokâ, 2) kopneni dijelovi otočnoga prostora koji su neodvojivi od obalnog pojasa (rtovi, manji poluotoci, otočići i hridi) i 3) more i podmorje. Jedan od rezultata istraživanja kojemu smo se nadali nakon provedene detaljnije leksičko-semantičke analize upravo ovog segmenta toponimijske građe jest i potvrđivanje (ili odbacivanje) u znanosti već više puta iznesene hipoteze (npr. u Šimunović 2005: 271) o njegovim mjerljivim specifičnostima u odnosu na toponimiju kopnenog dijela prostora. Referente čija imena pritom analiziramo podijelili smo u dvije skupine: prirodne konfiguracije terena i artefakte. Prirodne su konfiguracije: uvale, žala, rtovi (punte), strmci, otočići, hridi i grebeni⁴ te manje vizualno istaknute kamene strukture u obalnome pojasu (izdvojene stijene, procjepi). Morski su referenti: zaljevi, kanali i tjesnaci te zaravni i uzvisine na morskom dnu (*brâci*, dalje u tekstu bez kurziva) koje su ujedno i ribarske *pošte* (dalje bez kurziva). Uobičajeni su artefakti obalnoga pojasa: crkvice, ljetnikovci, fortifikacije, ruševine, spomenici, rive, *mîli* (dalje bez kurziva), lanterne, solane, istezališta za brodove, sterala za mreže i drugi tipično uzobalni gospodarski objekti.

³ Nije dakle nužno da jedan referent ima uvijek samo jedno i nepromjenjivo ime. Sastavni su dio svakoga mikrotoponimijskoga sustava toponimijska sinonimija i polisemija te polimorfizam toponimskih likova, što se osobito slikovito vidi u primjerima iz toponimije Drvenika koje ovdje donosimo.

⁴ Po međunarodnoj geografskoj taksonomiji „otoci“, „hridi“ i „grebeni“ precizno su definirani pojmovi (hrid = uvijek iznad mora i bez vegetacije, greben = povremeno pod morem, otok/otočić = uvijek iznad mora i s vegetacijom; Cvitanović 2002), no budući da se *Greben* u istočnojadranskoj toponimiji često pojavljuje kao ime otočića i hridi, neovisno o stručnoj geografskoj klasifikaciji, ne postoji načelni onomastički razlog zbog kojeg bismo se strogo morali držati propisane terminologije te ovdje pojmove „hrid“ i „greben“, sukladno njihovim odrazima u toponimiji, koristimo kao sinonime.

3. ANALIZA LEKSIKA

Temeljem analize izraza, sadržaja i etimologije toponimâ leksičku smo građu podijelili u sljedeće semantičko-leksičke razrede: geografski leksik, leksik civilizacije, leksik živoga svijeta, specifični toponimijski leksik, aloglotski leksik i leksik prenesena značenja.

3.1. GEOGRAFSKI LEKSIK

S obzirom na leksičko-semantička i onomastička obilježja, građu dijelimo na dvije skupine: 1) toponime koji su u osnovi *apelativna geografska oznaka*⁵ i 2) *specifične toponimijske oznake* za određeni tip referenta („rt”, „uvala”, „otočić” itd.). Prvu skupinu čine apelativi koji porijeklom mogu biti: a) zemljopisne imenice (*rat, vala, punta...*) i b) leksikalizirane metafore (npr. *bok*; usp. npr. *tamo iza one punte ima jedan bok*). Drugu skupinu leksikološki sasvim precizno možemo odrediti kao riječi ili leksičke osnove koje nemaju apelativnu funkciju ni u izvantoponimijskome (npr. *Kančelirovac*), ni u toponimijskome kontekstu (npr. *Oštrica*; usp. npr. *tuvalu zatvara **jedna oštrica*⁶), ali su, jednako kao i apelativne geografske oznake, u funkciji označavanja specifičnog zemljopisnog oblika terena, a ne nekoga drugog obilježja dotičnog referenta (npr. činjenice da na njemu raste određena vrsta biljke – *Pelinovac* i sl.).⁷ Toponimijske oznake iz obje skupine po svome postanju mogu, dakle, biti rezultat metaforičke ili metonimijske prilagodbe značenja, bilo da su dotični leksemi zadržali svoj izvorni apelativni oblik (i tada govorimo o metafori, odnosno metonimiji u užem smislu, npr. *Bok, Kalafat, Oštrica* i sl.) ili su se izvorni leksemi tvorbено nadogradili ujednačujući se s drugim oznakama koje čine istu toponimijsku paradigmu (npr. *Kančelirovac = kančelir + -ovac*, prema *Pelinovac, Racetinovac* i sl.).

⁵ Pojam „apelativna geografska oznaka” (Šimunović 1982) koristimo za označavanje pojmova koji se odnose na tipove zemljopisnih konfiguracija (*punta, brig, polje...*), neovisno o trenutnom apelativnome statusu pojedinog leksema u pojedinome govoru (npr. *rat* u većini govora više nije apelativ, ali povijesno on to jest).

⁶ Jedna je od mogućih metoda za dokazivanje apelativnog statusa leksema u mjesnome govoru mogućnost dodavanja determinanta, deikse ili aktualizatora imenice uz dotični leksem (Jurić 2010a: 146-147).

⁷ Više o kategoriji „specifičnog toponimijskog leksema” vidi u Jurić 2010a.

3.1.1. Rtovi

Apelativne geografske oznake:

punta

Više od 90% potvrda za imena rtova čine toponimski likovi sa sastavnicom *punta*. Oblik posvjedočen u građi redovito je *pûnta*, Gsg *pûnte*.

Imenica *punta* ima nedvojben apelativni status u svim govorima, što se jasno vidi i po tome što joj je toponimska dopuna u pravilu determinant kojim se izriče posvojnost – u više od 90% slučajeva posvjedočena je konstrukcija *punta* + imenica-genitiv (usp. Vinja 1967; Skračić 1996: 361-362), npr: ~ *Jèlînka*, ~ *Zákuča*, ~ *Râdmašćice* / *Râzmašćice*, ~ *Vrñjače*, ~ *Žardîna*, ~ *Bòka*, ~ *Drâmča*, ~ *Köpāč* (Gsg ž. r.), ~ *Čòvika* (V), ~ *Râta*, ~ *Brânca*, ~ *Okrûka* (O), ~ *Cumbrijâna* (T) itd. Toponimski likovi s dopunom u nominativu poput *Pûnta Ôštrica*, *Pûnta pòpove gäice* i sl. rezultat su utjecaja kartografije i nisu autentični. U toponimima s dužom poviješću i većom poznatošću moguće je i eliptično *Pûnta* (ovdje za *Pûnta Okrûka*)⁸. Katkad se eliptična varijanta alternativno koristi uz neeliptičnu kada se, ovisno o kopnenoj ili navigacijskoj perspektivi, želi istaknuti razlika između cijeloga rta koji uključuje i brdo / vrh na njegovu kraju (npr. *Tèketa*, *Gāj* [D], *Okrûk* [O], i sl.) i točke na obalnoj crti na kojoj je rt najizbočenija i za plovidbu najvažnija referentna točka (*Pûnta Tèkete*, *Pûnta Okrûka*, *Pûnta Gāja* i sl.)

U pojedinim se slučajevima *punta* u toponimskoj sintagmi pojavljuje iza pridjeva, i to u pravilu posvojnog, izvedenog iz antroponima: *Máškova* ~, *Lólina* ~ (D), *Rèpičina* ~, *Svilanova* ~, *Jüričina* ~, *Čikarova* ~, *Miševa* ~ (A), a zabilježene su i sintagme u kojima je prvi član opisni pridjev ili prijedložni izraz: *Sûha* ~ (D), *Nä vr pûnte* (V).

ртъ

Oblici posvjedočeni u građi pojavljuju se u dvije povijesno-fonološki uvjetovane inačice: 1) *rât*, *rt-* (s početnim /r/ koje može biti i slogotvorno): *Rât* (P, V, O), *Řtić* (D, V), *Râtac*, *Řtina*, *Râca* Npl, *Pûnta Râca*, *Pûnta Řtića* (V), *Pûnta Râta* (D, O) i 2) *arat*, *art*, *art-* (s početnim /a/ koje je nastalo kao popratni vokal uz nekad slogotvorno /r/): *Āra bòka* (O), *Artatûr/Atatûr* (V), *Ārtić* (D). Važno je ovdje istaknuti da je upravo trogirski akvatorij najjugoistočniji dio istočnojadranske obale na kojemu je zabilježena inačica *art* i ujedno najsjeverozapadniji dio obale na kojemu

⁸ Toponim *Pûnta Okrûka* ime je krajnjeg zapadnog rta otoka Čiova i jedna je od najvažnijih navigacijskih referentnih točaka trogirskoga arhipelaga. Potvrđen je u 17. st. kao *punta detta d'Ocruch* (Andreis 1908: 95; Jurić 2020b: 128).

je dominantno *rat*⁹ pa bismo granični pojas na kojemu se pojavljuju ove dvije inačice toponimijskoga leksema mogli smatrati i važnom izoglosom, budući da se kroz isti prostor proteže i nekoliko drugih dijalektološki važnih izoglosa (Ivić 1981). Već je Petar Skok istaknuo imena rogozničkih rtova *Ārt* i *Řtić* (usp. također i *Răčice* u Rogoznici) kao primjer suživota dviju inačica od kojih je posljednja, po njegovu mišljenju, utjecaj štokavice i predstavlja jezično mlađi oblik (Skok 1950: 158), a sličnoga je mišljenja o postanku dviju inačica i Blaž Jurišić (1966: 28). Ipak, valja ovdje još jednom naglasiti da je tobože »štokavska« inačica *rat* jedini oblik koji se pojavljuje na svim velikim čakavskim otocima srednje i južne Dalmacije, kao i to da se ona na nekoliko mjesta pojavljuje i daleko na sjeverozapadu, iz čega proizlazi da je riječ o reliktu starijeg jezičnog stanja (Jurić 2010b: 276-278).

Važno je obilježje leksema *r̃tb̃*, u usporedbi sa suparničkom apelativnom oznakom *punta*, to da je riječ o leksemu bez apelativne vrijednosti, kako u toponimiji trogirskoga akvatorija tako uglavnom i na ostatku Jadrana (Vinja 1967). Sukladno tome, imenica *r̃tb̃* u pravilu je sadržana u jednočlanim toponimskim likovima u toponimskim sintagmama (*Rat*, *Artić*, *Rtić* itd.). Eventualna dopuna u višerječnoj sintagmi redovito dolazi ispred imenice *r̃tb̃*, sukladno svome slavenskom porijeklu i sintaksi. Najčešće je tada *r̃tb̃* dopuna u genitivu apelativnoj oznaci *punta* (*Pûnta Râta*, *Pûnta Râca*, *Pûnta Řtića*), no na mjestu prvog člana sintagme moguće su i druge imenice ili pridjevi: *Vřh Râta* (D), *Cřni Rât* (O).

Specifične toponimijske oznake:

- rt opasan za nasukavanje: *Kalafât* (tj. nakon plovidbe kraj njega treba „posjetiti *kalafata*“; mlet. *calafatâr*) (P);
- rt koji zatvara uvalu: *Brânac* (O), *Zâkuća* / *Pûnta Zâkuća* (osnova *kuk*; v. 3.4.) (V);
- široki rt: *Širân*¹⁰ (D), *Debëli* (~ *Rožac*) (O);

⁹ Barem što se tiče toponimije u dosad objavljenim onomastičkim radovima.

¹⁰ Marasović-Alujević (2019: 149) međutim predlaže etimologiju *Širan* < *Zirona*, uz prilično nategnuto tumačenje da su u osnovi možda talijanski sinonimni pomorski termini *iron* i *ziron*, te da su možda »pomorci nazvali otok prvospomenutim sinonimnim likom koji se odrazio u spomenutom toponimu«. Inače, *Zirona* je talijansko ime otoka Drvenika kojemu se u literaturi redovito pripisuje predslavensko i predromansko porijeklo. Zbog realtivno kasne potvrđenosti toponima Skok je mišljenja da nije riječ o liku s kontinuantom ilirskog sufiksa *-ōna* te ga izvodi od grč. *gyroma* 'zaokružen predmet, okrug' (Skok 1950: 164), dok Mayer (1957: 300) smatra da je riječ o kontinuantu ilirskog **Serona* / **Sirona* (što bi pak bila kontinuantna lika koji stoji iza Ravenjaninove potvrde *Sera*, koja se inače smatra najranijom potvrdom imena otoka; Čače 1992: 45; Ivšić 2013: 280), a ilirsko porijeklo toponimu pripisuje i Putanec (*gyer* 'šuma' + *-ōna*; Putanec 2000).

– oštri rt: *Kùknāra* (P) ('rt koji podsjeća na vrat i glavu labuda'; v. 3.5.), *Oštrica* (*Věla* ~ i *Māla* ~), (V), *Rožac* / *Tanki* (~ *Rožac*) (O).

U toponimiji pojedinih sela u oko upada relativno velik broj manjih rtova nazvanih po stvarnim osobama, i to često po njihovim nadimcima: *Bārina pūnta*, *Čòbina* ~, *Lòlina* ~, *Māškova* ~, *Pilotova* ~, *Vūlasova* ~ (D), *Bèlasova* ~, *Čikarova* ~, *Rěpičina* ~, *Špīrova* ~, *Svilanova* ~, *Jūričina* ~ (A).

Kao metonimijski ekvivalent apelativu *punta* u sadržajnom kontekstu 'najizbočenija točka na rtu' pojavljuje se na nekoliko mjesta i apelativ *vrh*: *Vr̃h Artīca*, *Vr̃h Gāja*, *Vr̃h od Óruda*, *Vr̃ Tèkete* (D), *Nā vr pūnte* (V), *Nā vr škòlja* (sjeverni rt otoka Arandela).

Sa sadržajem 'mali rt' evidentno je na neki način povezan i toponim *Vrānjica* (S) (Skok ga povezuje s ornitonimom *vrana*, odnosno pridjevom *vrānjī*; Skok 1950: 177), s obzirom na usporednice *Vranjic* (kod Solina) i *Vranjac* (Brač).

Djelomični ili potpuni ekvivalenti izvan trogirskog akvatorija su:

kalafat. Toponim *Kalahatīn* ime je za nekoliko hridi opasnih za plovidbu u kornatskome arhipelagu, prema murterskome izgovoru imenice [kalaxât] (*x za f*) (Skračić 1987);

oštrica. Uobičajeno ime za rtove u šibenskome arhipelagu gdje se endemski pojavljuje na ukupno 14 lokacija (najčešće u sintagmi *Punta Oštrice* ili samo *Oštrica*) kao specifična toponimska oznaka za rtove (Juran 2010: 128-129).

Vezano uz specifičnu toponimijsku vrijednost pridjeva *oštar*, vrijedi spomenuti i to da se na Drveniku za značenje 'najizbočenija točka na rtu' koristi i značenjski mu blizak pridjev *strog*, u funkciji pridjevske toponimske dopune, npr: *Strògā pūnta Širana* (krajnji jugozapadni rt Drvenika), »*Na Strògoj pūnti Rāta u Nòvicama je Gārbina jèdna*« (A. R.¹¹) i sl.

3.1.2. Uvale

Apelativne geografske oznake:

bok

Na cijelome se istraženom području izgovara uglavnom *bòk*, onda kada se koristi kao zemljopisni pojam, rjeđe *bòk*. Naglasak Gsg svjedoči o dvjema naglasnim varijantama, otopnoj (Ploča, Drvenik, Čiovo) *bòka* i kopnenoj (uglavnom Vinišća

¹¹ A. R. = informator: Ante Rušinović Konko (1937.), Drvenik.

i Marina) *bòka*, s tim da se kopnena varijanta katkad čuje i na Ploči i Drveniku.¹² Podjednako je čest i deminutiv *bočić*, bilo kao apelativna oznaka ili kao ustaljeni toponim (*Bòčić* [D], *Bočić* [O]). Zabilježen je i nesibilarizirani oblik Npl *Bòki* (D).

Oznaka *bok* / *bočić* leksikalizirana je metafora s punim apelativnim značenjem ‘uvala’. Kao sadržajna jezgra toponimskog lika u pravilu dolazi s dopunom, najčešće s pridjevom (ispred imenice) ili imenicom u genitivu, kojima se izražava: opis referenta: *Dùboki bók* (D), *Tèplī / Teplī bók* (D, V, O), *Stùdeni bók* (V), *Máli bók* (otok Arandel); geografski položaj ili odnos prema nekom drugom imenovanom referentu: *Bók o Kìte* (O), *Bók od Àrāndela* (V), *Gòrnji bók*, *Dònji bók*, *Bók o Mòrtule*, *Bók o Nòve lõkve*, *Bók o Širana* (D), *Prví bók* (*Drùgi* ~, *Trèči* ~), *Drùgi bočić* (O); atribucija (vlasništvo ili neki drugi povijesni razlog): *Rastìča bók*, *Pulicìnov bók*, *Bùličiča bók* (O) *Pèrišin bók*, *Dùjmoviča bók* (D). Katkad *bok* može biti i dopuna u genitivu: *Žàlo o bòka* (V). Sasvim iznimno, u pravilu samo jednom u svakome pojedinom mjesnome govoru, *bók* može tvoriti toponimski lik i bez dopune: *Bók* (D, V, O), *Bòčić / Bočić* (D, V, O).

draga

Temeljno povijesno značenje leksema je ‘kopnena udolina, dolac’ (ERHSJ, ARJ), dok je sekundarno značenje, koje se odnosi na referente na samoj obalnoj crti, proizašlo iz notorne činjenice da ‘draga’ na svome spoju s morem neminovno završava ‘uvalom’. Orijentirajući se kroz stoljeća sve više prema moru, lokalno je stanovništvo postupno obogaćivalo svoj leksik i morskim sadržajima, a *draga* je jedna od riječi čije je proširenje značenja i upotrebe posvjedočeno upravo u toponimiji. O starome značenju apelativa svjedoče i imena desetak ‘draga’ u unutrašnjosti otokâ trogirskog arhipelaga. Među najpoznatijima i povijesno posvjedočenima su *Dràga* na Drveniku – imenuje dio sela uz glavni put koji prolazi središtem drage i dijeli selo na južni (*Māndroč*) i sjeverni dio (*Dràga*) – te *Mārinova Dràga* i *Cocìna Dràga* na Čiovu, čiji su vlasnici, po kojima su i imenovane, potvrđeni u vrelima za povijest Trogira¹³. Povijesno je značenje oznake *dràga* dominantno i drugdje u suvremenoj toponimijskoj građi – *Dràga*, *Māla dràga* (Ž), *Dràga o Kobijaka* (O), *Dràga od Piščene*, *Dùboka*

¹² Ne može se sasvim isključiti mogućnost da opisane naglasne varijacije svjedoče o praslavenskoj »miješanoj« naglasnoj paradigmi (n. p. *d*), za koju je inače malo pouzdanih primjera u čakavskoj dijalektologiji, ako ih uopće ima (usp. Kapović 2008: 7; 2020).

¹³ U upisniku čestica zemlje katastarske općine Trogir iz 1830. (DAS, Trogir) potvrđuje se da su vlasnici parcela iz današnje *Cocìne dràge* nasljednici (*eredi*) pok. Ivana Coce (*Giovanni Zoce*), koji je inače djed Marina Coce (rođ. 1851.; NAS, MK) po kojemu je zasigurno nazvana i *Mārinova dràga* s druge strane istoga brda. Na ovoj napomeni zahvaljujemo Anti Miši, vrijednom izučavatelju povijesne građe Trogira.

dräga, Vëla / Hâjdüška dräga (V) – dok se kao ime uvale s naglaskom na samu obalnu crtu *dräga* pojavljuje u pravilu u deminutivnoj tvorbi, s dopunom ili bez nje: *Dräžica / Dräžice* (D, V, O, A), *Dräžica o Kâl* (D), *Vilina dräžica, Šiškova dräžica* (V).

vala

Važno je istaknuti da romanizam *vala* (< lat. *vallis*) u toponimiji trogirskog akvatorija (kao ni drugdje u istočnojadranskoj toponimiji) nema slavenskog ekvivalenta, u smislu da bi to bila riječ čije je jedino značenje ‘uvala’. Podatak da Hrvati u svome jeziku nisu imali riječ za jedan od osnovnih geografskih pojmova iz domene mora¹⁴ najbolje svjedoči o tome da su se s morem upoznavali „od nule”, postupno i kroz stoljeća, te da su svoja elementarna znanja o moru učili posredstvom romanskih jezika, primarno mletačkog. Od toponima opće poznatosti unutar mjesnog stanovništva trogirskog akvatorija leksem *vala* sadrže samo dva toponima: *Väla / Vëla väla* (eventualno i *Vëli Pörat*), ime najveće uvale na otoku Drveniku (i nikad zaživjelo ime *Porat svetog Jurja*, prema talijanskom kartografskom imenu *Porto San Giorgio*), i *Mäla väla* – »*šëlo zovëmo Vëla väla, a Gräbule Mäla väla*« (A. R.). Na preostalome dijelu obalne crte nismo zabilježili nijedan toponimski lik sa sastavnicom *vala* (za otok Čiovo usp. Jurić 2005). Ipak, *väla* jest živ i frekventan apelativ u svim mjesnim govorima¹⁵ pa je i u toponimiji često prisutan kao podrazumijevani pojam u eliptičnim tvorbama, npr. u imenima uvala koja su u pravilu u ženskome rodu (osim kada je podrazumijevana imenica *porat*): *Düga, Duböka, Širöka* (O), *Vänjska* (P), *Piščëna, Völuja* (V), *Kokošinja, Sölska* (D) itd.

Specifične toponimijske oznake:

U imenima uvala pojavljuje se i nekoliko onomastičkih sadržaja koji su bogato potvrđeni kao specifične toponimijske oznake za uvale i drugdje u istočnojadranskoj toponimiji:

– vrsta ribarske mreže (Skok 1950: 76) i/ili kavez za čuvanje žive ribe: *Pantëra* (O) i *Jöcina Pântëra* (V); *Jastögëra* (D) (mul, ograđeni prostor za držanje živih jastoga) – »*tô je do Tirönišëve küće, önö u möru di je Feräl*«;

– uvala u kojoj su se skrivali gusari (drugdje često *tatinja, lupeška, lupeščina* i sl.; Skok 1950: 111): *Tatinja* (O); *Krivača* (?) (D);

– uvala u kojoj je vrulja ili voda u blizini: *Bäčine, Ljübljeva* (*Mäla* ~ i *Vëla* ~), *Stüdeni bök* (V).

– uvala u kojoj nema vrulja i more je toplo: *Tepljüš* (V), *Teplî bök* (O);

¹⁴ Riječ *uvala* mlađa je tvorenica i nije dio toponimijskog leksika.

¹⁵ Vrijedi ovdje spomenuti i rečenicu koju smo zabilježili prilikom terenskog istraživanja na Drveniku. Na pitanje: *Šta van prvo padne napamet kad neko reče Krknjäši, jesu li to škoji ili je selo?* ispitanik (A. R.) odrješito odgovara: *Vala!*

– ‘pjesak, žalo’. Semantizam je posvjedočen u tri dalmatoromanska leksička ostatka, u apelativima *rîna* (< lat. arena) i *žalo* (< grč. αἴγιαλός) te u imenu uvale *Sabunâra* (V) (< lat. sabulum). U svim su lokalnim govorima i *žalo* ‘prirodni ili umjetni šljunak’ i *rîna* ‘fini morski pjesak’ uobičajeni i u izvantoponimijskome kontekstu, dok se u toponimiji njihov sadržaj, koji je u osnovi naziv za tvar, ostvaruje kao naziv za ‘dno uvale s prirodnim šljunkom / pijeskom’, prenoseći se po zakonu sinegdohe i na ime cijele uvale: *Vëla Rîna*, *Mâla Rîna* (P), *Brâsko žalo*, *Žalo o Vrnjače*, *Žalo o Krîtul* (V), *Žalo o Krûšice*, *Žalo o Grâbul*, *Žalo o Bilina dôca*, *Žalîna* (D) – »*Jâ mîslin da se zovë Žalîna tâmo đi je Bôčić pa îzad. Tô je bãš plâža. – Ali nêma ti tâmo žâla! – Ma nêma vëze, ali se tâko zovë*« (A. R. i N. Č. S.¹⁶), *Žalo nâ Rat* (O) itd. U imenu ploške uvale *Kâljuža* metonimijski je s kopna u more prenesen termin koji je ipak primarno kopneni zemljopisni termin i, dakako, živ apelativ u govorima;

– ‘ulica, uski prolaz’: *Tûnël* (D), *Kâla* (D);

– ‘luka, sidrište’: *Pörat*, *Lûčica* (D);

– ‘mjesto na kojem se skupljala sol’: *Söline* (T), *Sölinška* (D, O);

– točrtni oblik uvale može biti iskazan metaforom: *Gâmba* ‘noga’ (V), *Pëjarina* ‘pehar’, *Krûšica* ‘kruška’ (vjerojatnije kao metafora nego kao mjesto uzgoja)¹⁷ (D);

– Imena uvala nerijetko su eliptične formulacije, pridjevi ž. r. (prema podrazumijevanoj imenici *vala*) koji opisuju temeljne geografske karakteristike uvale: *Dûga*, *Širòka* (O), *Dubòka* (O, V). Valja pritom naglasiti da su toponimi ovoga tipa učestali i drugdje na Jadranu te da im podrazumijevana imenica nikad nije muškog roda, što je uočio i Skok (1950: 261-262)¹⁸.

¹⁶ N. Č. S. = informator: Nikola Čapalija Sanguc (1942.), Drvenik.

¹⁷ Riječ je o mediteranskoj kruški *Pyrus amygdaliformis*, koja je u prošlosti (za razliku od danas) bila sasvim uobičajena kultura na našim otocima (v. 3.3.2. i 3.4.)

¹⁸ Iznimka su pridjevi koji su po postanju gl. prid. trpni (npr. *Primošten*, *Trišćen* i sl.). Naša je pretpostavka da bi uzrok ovoj pojavi mogao biti u činjenici da su pridjevi m. r., za razliku od pridjeva ž. i s. r., tvorbena različiti u svom određenom i u neodređenom vidu (zanimarito ćemo pritom naglasne razlike, budući da se naglasno mjesto i inače često mijenja u vlastitim imenima u odnosu na isti apelativ). Temeljem cjelokupne građe opravdano je pretpostaviti da je, dijakronijski gledano, pridjev u toponimskoj sintagmi u neodređenom vidu u trenutku imenovanja, dok je njegova apelativna funkcija još prozirnâ (i tada odgovara na pitanje „kakav?“), a u određenom vidu nakon potpune toponimizacije (odgovara na pitanje „koji?“), što morfosintaktički dolazi na vidjelo samo u pridjevima m. r. jer neodređeni vid pridjeva nužno dolazi kao dio predikata (*otok je dug*) i nije moguć u poziciji ispred imenice gdje mora stajati određeni vid (*dugi otok*). U pridjevima ž. i s. r., gdje nema tvorbene razlike između određenog i neodređenog vida, nije na djelu to morfosintaktičko ograničenje pa su moguć i eliptični oblici (*Dûga*, *Širòka* itd.).

3.1.3. Obalni pojasi

Apelativne geografske oznake:

brig

Trogirski toponim *Brîge* Npl (G *Brigõv*, L *nà Brige*. U mladih govornika češće *Brîgi* Npl) ime je uzobalnog područja na istočnome ulazu u grad.¹⁹ Kako je reljef na tome području izrazito ravan, bez istaknutijih uzvisina, pretpostavljamo da je općeslavensko *brěgъ* ovdje očuvano u svome arhaičnom značenju 'obala', koje je inače očuvano i drugdje u toponimiji (npr. *Bregdeti*, *Zagreb* itd., v. ERHSJ I, s. v. *brîjeg*).²⁰

garbina

U istočnojadranskoj toponimiji ovaj leksem dolazi u dvije osnovne varijante: *gârma*, pretežno na sjeverozapadu, i *gârbina*, uglavnom na jugoistoku. Najveći broj potvrda za oblik *garma* je na zadarskome području, gdje leksem i danas ima i apelativnu vrijednost (najčešće označava manju rupu / udubinu u kućnome zidu za odlaganje vrijednih predmeta, ključeva i sl.; usp. Skračić 1999, Vinja JE I, s. v. *gârma*, *gârma*) pa je sasvim očekivano da se u većem broju primjera pojavljuje i kao toponimijska metafora. Na jugoistoku je leksem (u obje varijante) očuvan isključivo kao etimološki predslavenski relikv, i to isključivo u toponimiji. Skok pretpostavlja ilirsko **gurma*, srodno predrimskom reliktu *balma* 'špilja' u romanskim jezicima (ERHSJ I, s. v. *gârma*), čije je značenje lako povezati sa sadržajem 'napuklina, procep u obalnoj stijeni' koji se opetuje u svim toponimskim primjerima. Evidentno je pritom da je na jugoistoku oblik *gârbina* paretimološki povezan s pojmom „grba” (stariji je čakavski izgovor *gârba*), uslijed gubitka izvornog apelativnog značenja. Primjeri iz naše građe su: *Jélina gârbina* (V), *Gârbine* (P), *Gârbina (Věla i Măla)* (O), *Gârbina* (Arandel), *Gârbina od Nòvice*, ~ *od Stàrice*, ~ *od Ždrîla*, ~ *od Tèkete*, ~ *od Biljavak*, ~ *od Krivače* (D). Iako su formalno izvan područja obuhvaćenog ovim radom, vrijedi spomenuti i toponim *Gârma* (*Čurkúševa* ~, *Dùboka* ~ i *Măla* ~) u susjednim Slatinama (Jurić 2005).

'kamen'

Semantizam je sadržan u leksemima: *babulj*: *Babūjěva* (O), *Babuljāča*, *Bābin krūg*, *Bābina stīna*, *Bāba* (D), *Đid i bāba* (V); *bovān* (u Okruku ima značenje 'oveći

¹⁹ Zabilježili smo i izreku *Ka si ušādija kâule nâ Brige, ònda nīmaš brīge*, kojom se u žargonu trogirskih težaka aludira na to da je na tome području zemlja plodna.

²⁰ Do ideje o ovoj doista prozirnoj etimologiji došli smo tijekom jednoga od mnogih ugodnih etimološko-onomastičkih razgovora s Duškom Geićem, pa mu ovom prigodom zahvaljujemo na prosvjetljenju.

kamen'): *Bolovān* (O), *Bolovāni* (A); *Grūh* (D) / *Grūh* (V) (v. 3.2.2.); *kamen*: *Vilina Kāmeličina* (V); *kremen*: *Krmenjāča* (O); *krug*: *Krūzi* (O, V), *Kružējāk* (O), *Mišin krūg* / *Debēli krūg* (A), *Bābin krūg* (D), *Na kruzimān* (V); *ploča*: *Plōča* (A), *Plōčina* (O), *Pločurīne* (Č); *stina*: *Stinīce* (O), *Bīgulića stīna* (D). Varijanta *kamik* (etimološki isto što i *kamen*) nije potvrđena ni u toponimiji ni u govorima.

Apelativ *sika* na trogirskome području označava isključivo 'oštre obalne stijene' koje su 'uvijek iznad mora' (za značenja potvrđena drugdje v. Jurić 2010a: 145-146), a u toponimiji je vjerojatno sadržan u imenu uvalice *Sičenica* (V).

Specifične toponimijske oznake:

– 'stijena stršeće boje': *Biljāvci* / *Biljāvke*; *Crveno* / *Pocrvěno* (D) (istočni dio obale otočića *Vēli Škōlj*), *Crļjena zēmnja* (V), *Crvěna stīna*, *Crni rāt* (O);

– 'glatka obalna stijena': *Lībar* – »*Tū je jēdna stīna, plōča, dīje Mātušin bōk, na sredini ūvale, tāšno kā lībar*« (N. Č. S.); *Pūzača* (D) – »*dvī su pūzače, a ōvde je jēdna plōča vēlika u Pōrtu, zovē se Pūzača. Tō je ūza Āntića drāge*« (N. Č. S.), *Pūzāvica* (O) / *Pūzavica* (A, Č);

– 'uzobalna stijena stršećeg oblika': *Frātri* / *Pūnta Frātrov* (rt, ribarska pošta) – »*Prije Žāla o Krīvače. Tō je dōbra pōšta za ūgora uvatit, jer je stīna visōka, a svāgdi su būže*.« (N. Č. S.); *Kōnj* (stijena u uvali *Krknjāši*, D); *Biskup* (O), *Biskupove skāle*, *Biskupova kātřida*; *Krāljeva krūna* (V); *Čōvik* / *Pūnta Čōvika* (V); *Tārte*; *Hljībi*; *Mlīni*; *Mōrtule* (D) (v. 3.5.); *Žřvanj* (O); *Pīvac* (D);

– 'strmi uzobalni predio': *Strāne* (D) – »*tō je tāmo ūza Tēkete // Ū Strāne, tō je na kantīnu pōsli Krūšice*« (A. R.), *Strān* (*Žālo o ~*) (V);

– 'plitka močvarna obala': *Lōkvīce* (T);

– 'gnjzdište ptica': *Gravanūša* 'gavran' (O); *Kālebovo*, *Kalēbīnjak* (V). Ovoj kategoriji možda pripada i ime uvalice *Krītule*, koja je po svome obliku idealno gnjzdište morskih ptica. Ime bi se možda moglo povezati s *karītula* 'uskršnja pletenica s jajem utvrdo', imenicom koja je uobičajena u šibenskome kraju (Vuletić 2010: 376).

3.1.4. Otočići, hridi i grebeni

Apelativne geografske oznake:

školj

Slučajno ili ne, apelativna oznaka *školj* nije potvrđena u neposrednoj blizini otoka Čiova pa bi se moglo reći da ne čini dio toponimijskog leksika govora na trogirskome dijelu Čiova, iako je kao opća imenica u tim govorima sasvim uobičajena. Sukladno stabilnome fonološkome statusu palatala / ʃ u govorima Drvenika

i Vinišća (Vulić 2003; 2004), gdje je na više mjesta potvrđena i kao toponim, dominantan oblik zabilježen u toponimiji je *škôlj* (Gsg *škòlja*), iako se sporadično čuje i delateriziran izgovor *škôj*, kako je inače redovito u Trogiru i Okruku (Hraste 1948; Jurić 2020a). Specifičnost toponimijskog sadržaja apelativne oznake *školj* je ta da se njome imenuju isključivo otočići u prvome otočnome nizu, gledajući iz sela iz kojega su imenovani ili s najbliže točke na obali, kako je to na velikom broju primjera potvrđeno i u drugim dosad terenski istraženim dijelovima istočnojadranske toponimije (Jurić 2010a: 139-141). Primjeri iz trogirskog akvatorija su: *Īvanov škôlj*, *Školjč* (V), *Věli škôlj* (u novije vrijeme i *Věli Krknāš*), *Māli škôj* (u novije vrijeme i *Māli Krknāš*) (D).

Specifične toponimijske oznake:

ploča

Po mišljenju Petra Šimunovića (2000: 541) ime je otoka *Plòča* hrvatska prevedenica starog romanskog imena otoka *Planca* (u mlađoj mletačkoj varijanti *Pianca*), što ga čini toponimijski sinonimnim s imenom svega nekoliko milja udaljenog rta *Pūnta Plānka*. Iako je semantizam ‘ploča’ čest u jadranskoj toponimiji (*Ploča*, *Ploče*, *Pločica*, *Planka*, *Plankit*, *Plokite* itd.), neobično je da dva dobro poznata i relativno velika referenta u najbližem susjedstvu (u kontekstu cijelog Jadrana), koji su ujedno i izuzetno važne navigacijske točke, dijele isto ime. Ukoliko nije riječ o nekome posebnom afinitetu imenovateljâ na dotičnome području prema tome toponimijskome leksemu, lako je moguće da je ovaj toponimski par nastao pod utjecajem kartografije (usp. Magaš, Faričić 2006: 37).

balkun

Ime omalene hridi nedaleko od zapadnog rta Čiova nedvojbeno upućuje na semantizam ‘prozor’, ‘mjesto s kojeg se daleko vidi’, ‘otok na rubu arhipelaga’, sukladno izvornome temeljnom značenju ‘finestra’ (ERHSJ I, s. v. *bàlkōn*). U istome se obliku ta metafora pojavljuje i u imenima situacijski usporedivih hridi ili otočića na još dva mjesta na Jadranu: nedaleko od zapadnoga rta otoka Šolte i u šibenske akvatoriju, s jugozapadne strane Žirja (Jurić 2016: 144, 176). Da nije riječ o suvremenome konceptu ‘balkon’ u osnovi metafore jasno je već i stoga što samostojeća viseća konstrukcija kakva se u suvremenoj arhitekturi naziva *balkon* nije karakteristična za dalmatinsku tradicionalnu ruralnu kamenu gradnju.²¹ Nadalje, opravdano je zaključiti da ni graditeljski termin *balkūn* u govor Okruka (hrid

²¹ Jedini donekle usporediv konstrukcijski ekvivalent balkona u čakavskim se govorima obično naziva *balatura* (kako je i u Okruku) ili *sular*.

je dio okruškoga teritorija!²²) nije ušao kao talijanski internacionalizam »balkon«, kako je to u standardnome jeziku, već putem mletačkog jezika u kojemu je, kako to pokazuje i etimološka usporednica *barkûn* (mlet. *barcon*), zabilježena u Rabu, Pagu i Božavi (ERHSJ I, s. v. *balkôn*), imao značenje iz uvodne rečenice, u skladu s obilježjima tradicionalne gradnje. Tumačenje po kojemu ime »potječe od romanske riječi prelatinskog podrijetla *balco*, augm. *balcone*, koja označava hrpu, uzdignutost terena, gomilu, kulu, hrid, stijenu, hum, brežuljak« (Marasović-Alujević 2010: 166), premda je točno na planu izraza, na planu sadržaja predstavlja nepotrebno arhaiziranje semantičkog sadržaja²³, budući da je riječ o sasvim prozirnoj, banalnoj i u toponimiji uobičajenoj metonimiji.

Ostali prozirni metaforički sadržaji:

– ‘baba’ i ‘djed’: *Dîd i bāba* (V) (dvije susjedne hridi uz obalu), *Bābin krûg / Bābina stîna / Bāba* (D) (hrid uz obalu) – »*Ka je plîma, ònda se mòre između njē i krāja pròc.*« (A. R.);

– ‘sitna leteća životinja’: *Cāparin* ‘greben’ (O). Usp. *Caparînjak* u Kornatima [Skračić 1987]²⁴, *Čelîce* (*Vēla* ~ i *Māla* ~) (O);

– ‘brod’: *Galēra* (tal. *galera*). Usp. *Galiya* i *Galiola* u imenima hridi i otočića drugdje na Jadranu (Skok 1950).

– ‘suha hrid, hrid koja pije vodu’ (Skok 1950: 555): *Pijāvica* (O). Usp. *Sušac / Šušac* kao ime hridi i otočića na desetak lokacija na Jadranu;

– *Krāva* (V, D, O). Usp. nesonim *Vāka* kraj Dugog otoka (Skračić 1996);

– ‘glava hobotnice’: *Mûlja* (*Vēla* ~ i *Māla* ~) / *Mûljica* (V);

– ‘obrasla hrid’: *Kosmāč* (*Vēli* ~ i *Māli* ~) (V). Drugdje na Jadranu: *Kosmāč*, *Kosmēč*, *Kosmāča*, *Kosmāj*, *Kosmērka* (Skok 1950);

– ‘otočić u sredini arhipelaga’: *Mālta* (D). Ispitanik iz Drvenika tvrdi: »*Tô je i plòško i nāše*« (A. R.)²⁵.

²² K.o. Okrug (330744), čestica 2386. Izvor: www.katastar.hr

²³ Koji bi praktično značio to da je dotična kontinuanta predlatinskog **balco* živjela s neizmijenjenim arhaičnim značenjem u lokalnome trogirskome romanitetu sve do vremena uznapredovale hrvatsko-romanske etnojezične simbioze, kada je, konačno, kao toponimsku oznaku bez apelativne vrijednosti preuzimaju Hrvati, kako bi njome, sadržajno neokrnjenom još od vremena kada je bila dio ilirskog jezika, imenovali beznačajnu hrid na rubu arhipelaga.

²⁴ Oblik *Zaporinovac* koji se dovodi u vezu s glagolom *zaporiti* (Marasović-Alujević 2010, 2019) kartografska je invencija i nije potvrđen na terenu kao autohtoni oblik imena. P. Šimunović uz oblik *Zaporinovac* za istu hrid navodi i »*Cipelîn* ‘vrsta ptice’ otočić na zapadu od Čiova« (Šimunović: 1972: 51, 59)

²⁵ Zabilježili smo i stihove narodne poezije: *Bònaca je pāla, Mālta se ispēla; / Još nî mōja drāga, žūte kòse splēla; / Još nî Māre lēgla, jòš jon gorî svića; / prid kùcon joj pīva kīta od mladīča.*

Nemetaforičke asocijacije u imenovanju:

– ‘povijesna osoba / događaj’: *Krājěvac* (O) (v. 3.2.3.)

– ‘svetac’: *Árāńđeja* (V) (Arhandel), *Umjja* (O) (sv. Eufemija)

– ‘susjedni toponim’: *Būdine*, *Pōdbudine* (imena uvala po imenu lokve *Būdinjača*) *Piščena* (po susjednoj uvali), *Piščeta* Npl (susjedno *Žālo o Piščētih*), *Trāžet* (ime hridi po imenu prolaza između hridi).

Kao zaseban tip referenata otočići su i hridi karakteristični i po relativno velikom udjelu imēnā koje se može smatrati onomastičkim reliktima i leksičkim arhaizmima. Unatoč dosadašnjim pokušajima tumačenja etimologiju većine od tih toponima valja još uvijek smatrati otvorenim pitanjem, pa ih nećemo ovdje ni svrstavati u zasebne motivacijske kategorije: *Macaknāra*, *Órud* (D) (v. 3.4.), *Mērāra* / *Mirāra* (neupitan je jedino romanski sufiks *-ara*; Skok 1950: 165), *Klūda* (V) (za oba toponima v. 3.5.).

3.1.5. Tjesnaci

Apelativne geografske oznake:

Fōša (T) (tal. *fossa*; prokop koji razdvaja staru gradsku jezgru Trogira od kopna); *tražet* (ven. *traghèto*): *Trāžet* (V, D), *Stražèt* (O) (prolaz između *Umjje* i okruškog kopna); *Prógōn* (D, T) (prolaz između *Věloga* i *Māloga škōja*) – »*Rěka je Trogirānin – vājā žnāt prōč krož Prógōn! Jer su ōni tū popārāli mrjže.*« (A. R.); *Konāl* (kanal između Drvenika i Ploče).

Specifične toponimijske oznake:

ždrilo: »*Ždrīlo između Macaknāre i Óruda*«, *Ždrīlo od Óruda* (prolaz između Drvenika i Oruda); „vrat(c)a”: *Vrāca* (*lŽdrīlo*), *Pod Vrāca* (V).

3.1.6. Voda

Apelativne geografske oznake:

– ‘prirodna jama s vodom / lokva’: *Jězero* (i *Čapālīnovo ~*), *Jezērīna* – »*tū se slīva vōda, i ōkolo ūkrug su čěsmine // lōkva ĩspod Kōmorovice, ka se ĩde u Krīvaču jednu stō mētri ōd mora // ōgrōmna lokvėtīna, a kōliko je dubōka tō se něžna jer je zarāšlo svě // věča je něgo Stārīca*« (D); *Lōkva* (O, D), *Lōkvice* (D, T) – »...*a pōstoju i Lōkvice, zātō šta su bile dvī, jědna dō druge*«; »*A šta je vama lokva? - Gūstīrna, zājednička gūstīrna. - A kako zovete onu prirodnu, koju nije iskopa čovik? - ĩsto lōkva, ěvo, na prīmjēr Lōkva na Stārīci*« (A. R.);

- ‘umjetno spremište vode’: *Lòkva* (O, D), *Bòboviška lòkva* (D);
- ‘blatište’: *Blàto* (V), *Kácine* (D), *Kälac* (O);
- ‘rijeka’: *Rìka* (T) (v. *Pàntān*, 3.5.).

Specifične toponimijske oznake:

- ‘prirodna jama s vodom / lokva’: *Drāmač* (V) (v. 3.4.), *Nòvica*, *Stàrica* (D), *Smrděj*, *Šepurìna* (etimološki isto što i *Šipun*, usp. Skok 1950: 111, 113) (O);
- ‘vrela, vrulja’: *Kòsinac* (vrulje i izvor vode; v. 3.4.), *Pišćèta* Npl (V), *Piske* (*Gòrne* ~ i *Dònje* ~), *Pišćèti* (O), *Stùdeni bòk*, *Ljùbljeva*, (*Màla* ~ i *Vèla* ~), *Bàčine* (V) (najveća vrulja u Vinišćima, u istoimenoj uvali);
- ‘bočata voda’: *Bàc* (Č);
- ‘blatište’: *Pàntān* / *Pāntāna* (v. 3.5.) (T).

Pod specifične toponimijske oznake ovdje možemo ubrojiti i produktivni tvorbeni postupak *toponim* + *-ača* u imenima za lokve: *Bùdinjača* (po predjelu *Bùdine*) (V), *Buhàljača* (po brdu *Bùhāj*), *Grâbuljača* (po predjelu *Grâbule*, seoska gustirna i odvojeno betonirano skupljalište vode) – »*Glāvna sěoska lòkva. Lòkva je mī zověmo. Īdemo nà Lokvu.*« (A. R.).

3.2. LEKSIK CIVILIZACIJE

3.2.1. Ribarske pošte

Podmorski referenti, braci i ribarske pošte referenti su od esencijalne životne važnosti otočnog i uzobalnog stanovništva, jednako kao i polja, maslinici, vinogradi i nalazišta vode na kopnu. Sasvim je stoga logično da ih se imenuje, jednako kao što se imenuju i referenti na kopnu. Njihova su imena onomastički i jezično potpuno ravnopravni i funkcionalni toponimi, no ono što ih u bitnome razlikuje od kopnenih referenata jest to da su oku nevidljivi. Zato je u najvećem broju slučajeva u njihovim imenima istaknuta upravo informacija o njihovoj lokaciji (Skračić 1988; 1996: 276-278). Ostale informacije koje može sadržavati ime ribarske pošte su: način i vrsta izlova, geografske karakteristike terena, povijesna važnost i anegdote vezane uz ribolov na dotičnoj lokaciji.

Imenovanjem se na lokaciju pošte može upućivati izravno – onda kada je pošta u blizini lako uočljivog kopnenog referenta – ili neizravno, pomoću tzv. *sinjala*, referenata na kopnu pomoću kojih se pronalazi referent na morskome dnu – dakako, onda kada je referent daleko od kopna (Skračić 2020: 213-214).

Toponimski likovi kojima se ribarske pošte imenuju izravnim upućivanjem na kopneni referent strukturno su uglavnom identični dotičnome kopnenom toponi-

mu, uz eventualan dodatak odrednice *brāk* ili *pöšta*: *Rîna, Kâljuža, Vānjska* (P), *Krknjāši, Māli pörat, Vēli pörat, Širān, Päsike* (kod istoimenog predjela na Orudu) *Babūjēva, Māli Brānac, Brāk o Bušīnac* (O), *Zākuč, Bôk, Kôpače, Grādina, Rātac* (u uvali *Vôluja*) (V) ili uz dodatak prijedloga *Pod(a)* (s akuzativom!), *Īspod* ili *Pödān* (oba s genitivom): *Pod Batèriju* (predio na vrhu rta Teketa), *Po Svēti Īvān* – »*pöšta o pöpōne // mēni bi đid rēka, ājde gōri vōzi po Svēti Īvān, gōri na Tēketi jer ĩma i vāmo na Kalebīnjaku Svēti Īvān*« (N. Č. S.), *Pod visoki krās, Īspod Čēsmine* (Orud), *Īspod Lībra* (D), *Podān Umīje, Poda šīpke, Pod Parīdova gōvna, Pod Balūn* (O).

Lokacija pomoću sinjala funkcionira na način da se pošta nalazi na sjecištu dvaju pravaca s poznatim dvjema zadanim točkama, od kojih je barem jedna sadržana u imenu pošte, npr: *Brāk Svētoga Mikule* (D) – »*Tô je kod Kuknāre, západno od Mālte. Tô je nīhovo* (ploško, op. a.) // *Jer kad otvoriš Svētoga Mikulu, tāmō ti je brāk*« (A. R.). Izraz »otvoriti« pritom se koristi za točku na kojoj se otvara vidik prema ciljanoj udaljenijoj točki na pravcu. Odnosno, u konkretnom slučaju, *Brāk Svētoga Mikule* nalazi se, gledano iz *Konāla* (kanal između Drvenika i Ploče) u produžetku pravca kojemu je udaljenija točka vrh Svēti Mikūla, bliža točka je točka „otvaranja” vrha, a ciljana točka je ribarska pošta, nedaleko od otočića Malte, na sjecištu s drugim poznatim pravcem koji nije sadržan u imenu pošte (kako bi se sačuvala tajnost lokacije!). Ostali primjeri lokacije po sinjalu u akvatoriju Drvenika su: *Brāk o Krvòdola, Brāk o Krīva dóca / Brāk od Krīvi dōli* – »*Tū se lovū kānji // trība otvòrit Mūrivicu pñiko Bilina Dōca // ka se òtvori Mūrvetica i ka je pòklopite pñiko ovē pūnte ònda dòlazite na plicāk o Krvòdola*« (A. R.).

Imenovanje po vrsti ribe / načinu izlova: *Palandāra* (A), *Pöšta o Strāšīna* (D), *Pöšta o gñric, Pöšta o srdēl, Vučāča, Zubacāra* (O).

Imenovanje po povijesti /anegdoti: *Brāk o beštīmi, Čòbina pūnta* – »*Čòba nije bila Drvenīška. Slūškinja je bila u jednōga bōgatoga čòvika tū.*« (N. Č. S.), *Stāra pöšta* (D), *Potöpjeni bród* (O).

Imenovanje po izgledu: *Žřvanj, Bād* (ùzdignūti dio dna), *Dubòki bād, Vēla kòsa, Plikadūra, Babūjēva* (O), *Pödina* (*Māla* ~ i *Vēla* ~) – »*tô ti je između Mālte i Plòče*« (A. R.), *Sovrnjāli / Savrnjāli* (kamene gromade), *Jēzičac* (nagli prijelaz iz plitkog u duboko u blizini Oruda), *Jāz* (plitki i pjeskoviti dio dna prije ambisa) – »*od Vēlih stīn istočno*« (A. R.) (D).

3.2.2. Artefakti

- ‘suhozid’: *Žālo pod Būnje, Pūnta Būnj, Rámīne bñnje* (V), *Prīzidi* (Arandel);
- ‘uređeni nasip, lukobran’: *Đīga* ‘lukobran’ (V); *Škòljēra* (D) (nasip na *Vēlome* i *Mālome škòlju*);

– ‘uređeno javno pristanište’: *Rîva* (D, T) (središnja riva u *Pôrtu*) – »*Rîva di vapôr stâje*« (A. R.); *Lùčica* (T);

– ‘privezište’: *Mùlina* (V) (stari mul u uvali *Smòkvina*), *Mùja* (V), *Mùl Bòbovišć* – »*Tù je nêkoliko mùli, ali stâri mùl je bãš jedîni ònde kod Mikule, di je nâ pâlma*« (A. R.), *Bòtin mùl* – »*oni mulèt îspo Juránovićeve kùće.*« (A. R.), *Jèldumovi mùli*, *Krîstov mùl* – »*Na Krîstovu mùlu je kòlona o bìloga kâmena na kojôj je gřb*« (A. R.), *Krmelînkov mùl* – »*Ma tô su mulèti // jèma Kamerlînkov, jèma ti Lâlin, jèma ti Vèliki mùl, jèma ti Mâli mùl.*« (N. Č. S.), *Vùlasov mùl* (D), *Zòrkin mùl* (O) (danas nasipom zatrpuni, nekad jedini mul sjeverno od uvale Toč); *Madirâcin mùl* (Č) (mul obitelji Madirazza);

– ‘uvala pogodna za pristajanje brodova’: *Pòrat / Mâli Pòrat* (uvala bez uređenog pristaništa na zapadnom dijelu Drvenika – u Drveniku ovaj specifični toponimijski sadržaj ne podrazumijeva nužno postojanje uređenog pristaništa!), *Pòrat* (glavni mjesni porat u Drveniku), *Pòrat* (uvala Voluja); *Mârîna* (M).

– ‘uređena riva’ (tal. *mandraccio*; JE II, s. v. *màndrač*): *Màndrač* (V), *Màndroč* (D);

– ‘istezalište / brodogradilište’: *Rùsov škvèr*, *Stròjanov škvèr* (Č);

– ‘vapnenica’: *Pûnta Jâplenice*, *Jâplenica* (V);

– ‘svjetionik’: *Ferâl* (D), *Ferã* (V);

– ‘kamenolom’: *Kâva* (O); *Pètrâra*, *Pètrâra ù Dragi* (D i Orud) – »*Ima Pètrâra vâmo pòviše Bòbovišć pa râvno gòri i ìma Pètrâra tâ u Krknâše // koje su tô fâce od kâmena, da vîdiš! // ìma jèdna iz rîmskoga dôba*²⁶, *ali nêma pósebnò ìme.*« (A. R.). Među toponimijske tragove ostatka antičkog kamenoloma može se ubrojiti i toponim *Grùh* (D) koji u podmorju uz uvalu *Krknjâši* označuje dio na kojemu se nalaze karakteristične kamene gromade (Burić 2000a: 41).

– ‘klaonica’: *Mâcèl* (T). Toponim se odnosi na kulu sv. Marka, koja se u narodu zove još i *Fòrtîn*, jer je u njezinom prizemlju u prošlosti bila klaonica. Kula je bila pogodna za tu svrhu između ostalog i zbog blizine mora;

– ‘uljara (*torkul*)’: *Tòč* (D, O);

– ‘prokop’: *Fòša* (T), *Òbròv* (T). Danas ime ulice koja staru gradsku jezgru dijeli od predgrađa *Pâšike* (Babić 2005b: 124-125);

– ‘ostaci stare gradnje’: *Àrândeja* (ostaci srednjovjekovne crkve sv. Mihovila), *Frâtri / Mojsùrine* – »*Tô je na Órudu // tũ su tèmeljî kùće i gròbovi su nâdeni // nêki zovũ Frâtri, a nêki Mojsùrine.*« (A. R.), *Racetînovac* (ljetnikovac obitelji Racettini s kapelom sv. Antuna Opata iz 17. st.), *Polâča* (kula sv. Ivana u Okru-

²⁶ Nalazi se uz uvalu Krknjaši (Burić 2000a: 41).

ku), *Pòlača* (Arandel), *Kažîn* (ljetnikovac obitelji Andreis iz 17. st.) (O)²⁷, *Kùknāra* (P)²⁸, *Kantūnine* (ostaci sela iz 15.-16. st.; Burić 2000a: 51) (P), *Karmelēngo / Kūla* (T) (obrambena kula iz 15. st., ven. *camerlengo*), *Štrāmbenica / Štrājbenica / Kàštīl na Àrtiću* (D) (puškarnica iz starih vremena u predjelu Barine punte, na ulazu u Velu valu), *Gòspica* (T) (crkvice Gospe kraj mora na obali Čiova), *Umija* (ostaci srednjovjekovne crkvice sv. Eufemije) (O), *Cumbriiān / Čumbriiān / Čubriiān* (ostaci srednjovjekovne crkvice sv. Ciprijana) (T), *Kūćica* (V) »ukazuje na vjerojatne ostatke objekata koji su pripadali zaseoku u Selinama« (Burić 2000b: 64);

– ‘ostaci sela / zaselka (selišta)’: *Sèline / Čādori* (nekadašnje pastirsko selište na Arandelu; Burić 2000a: 51-52), *Sèlina / Jūrova Sèlina* (V) (Burić 2000b: 64);

– ‘kuća / ljetnikovac utjecajne obitelji’: *Mòretova kùća / Krīštova kùća / Krīštov dvōr* – »Plemić je bija // jer ōn je bija Krīštofor Mòreti pa su ga zvāli Krīšto.« (N. Č.²⁹), *Májicev kàštija* – »Tō je ōdma iza Mòretove kùće, dò Lokve, sāmo ih kàla dīli.« (N. Č.), *Karāntānov kàštija / Kārmelin kàštīl / Drūškov kàštīl, Bègov kàštija, Jégina kùća / Tirōniša kùća / dvōri* (D) – »nājvēća kùća na Rīvi, dī je vapōr, Stāra rīva« (A. R.);

– ‘mjesto na kojem se skupljala sol’: *Sòlinska* (D, O), *Sòline* (T);

– ‘steralo za mreže’: *Mišino stèralo, Stèralo na Bāčinama* (V), *Bāgošičevo stèralo* – »između Krmèlīnkovoga i Vèloga mūla« (A. R.), *Kòstovića stèralo* (na Artiću), *Sokòlovo stèralo / Spānjsa* (predio Grabule u Drveniku) (D), *Špānca* (O);

– ‘civilni lučki objekt’: *Fitàlija* (v. 3.5.)

– ‘vojni objekt, stražarnica’: *Batèrija* (napušteni vojnički objekti izgrađeni za vrijeme Kraljevine Jugoslavije na rtu Teketa), *Batèrija na Pūnti Rāta* – »Stāra batèrija iz Àustrije, od Pūnte prèma žālu u Krknāše.« (A. R.), *Batàrija* (T) (predio oko kule *Karmelengo*); *Fòrtīn* (T) (kula sv. Marka i dio uz obalu koji vodi do nje);

– ‘luka za utovar kamena’?: *Vòluja* (V). Ne znamo je li motivacija možda u činjenici da je u produžetku uvale kamenolom koji je bio u funkciji od rimskih vremena i iz kojega se rabio kamen za izgradnju kapele sv. Ivana u trogirskoj katedrali sv. Lovre (Pažanin 1996: 221-222);

²⁷ Više o spomenutim gradnjama na području Okruka vidi u: Radić 2006 i Babić 2015: 142–145.

²⁸ S obzirom na neprozirnost toponimskog lika, ne može se isključiti ni mogućnost da je ime ovoga rta povezano s ostacima prapovijesne i rimske gradnje na njemu i u njegovoj neposrednoj blizini, iako etimološki takva veza još nije utvrđena (v. 3.5.). U dnu susjedne uvale Garbina ostaci su naselja iz brončanog doba i rimska *villa rustica* te manje kamene gomile na samome kraju poluotoka (Burić 2000a: 39-40).

²⁹ N. Č. = informator: Nikola Čapalija (1960.), Drvenik.

– ‘granični biljeg’: *Bîgulića stîna* (D). Toponim imenuje stijenu koja se nalazila u predjelu Mandroča, a predstavljala je granicu između Gornje i Donje Bande³⁰; *Präg* (A). Krajnji sjeverni granični stup između srednjovjekovne splitske i trogirske komune, stajao je oko 600 metara istočno od današnjeg sela Arbanije (Babić 2015: 99);

– *Mâlārija* (T). Toponim se odnosi na nekadašnju zgradu doma zdravlja i rodišta (vila Burić) i javnog parka oko nje (Babić 2005b: 135), ali i na cijelu dotičnu četvrt trogirskoga predgrađa *Pāsike* koja je zbog niskog i vlažnog tla u povijesti bila žarištem malarije, o čemu u 17. st. piše i Pavao Andreis (Andreis 1977: 16, 268, 298; Babić 2005b: 143).

3.2.3. Duhovni svijet, narodna vjerovanja i legende

– *Bākovo* (D). Brāk južno od Drvenika između otočića Stipanske na istoku i Macaknare na zapadu (zove se još i *Brāk od Nōvice*). Nejasna je eventualna veza s tradicionalnom svečanošću u povodu jematve koja se u Trogiru također nazivala *Bākovo*, po mitološkome bogu vina i veselja (Geić 1975: 36). Možda je riječ o metonimijskom povezivanju.

– *Kàpela ù Kàle* (D) – »*Tô nî Kàpela Svétoga Ívana nego je tô pòdignuto jèdnōj cūri kōja se utòpila na Šòlti námjêrno i môre je izbácilo tū.*« (N. Č. S.).

– *Krājěvac* (O). Prema legendi na otočić se, bježeći pred Tatarima, 1242. sakrio hrvatsko-ugarski kralj Bela IV.

– *Jélina gārbina* (V). Prema legendi se na tome mjestu utopila istoimena djevojka.

– *Kòdlakov pūt / Kòdlakova kàla* (D) (*kòdlak* = ‘vukodlak’). Ulica kojom prolaze pogrebne povorke, vodi uzbrdo počevši od Rive.

– *Poda Māru* (O). Kamen uz obalu s kojega si je navodno, bacivši se u more, život oduzela neka mlada djevojka.

– *Vilina drážica, Vîlina kàmelica, Vîlina kòtlînka, Vîlina kòpanja* (V), *Vîlîn krûg, Vîline stîne, Vîline Pêrnatice* (D).

³⁰ Prema kazivanju informatora (A. R.) postojala je netrpeljivost među stanovnicima dvaju dijelova otoka i često su se sukobljavali baš u predjelu Bigulića stine.

3.3. LEKSIK ŽIVOGA SVIJETA

3.3.1. Životinje

– ptice: „galeb“: *Kalebînjak*, rt (D, V), *Pûnta Kalebînjaka* – »mî zovêmo kâlêb« (A. R.) (D), *Kälebovo?*, rt (možda po antroponimu?) (V); „orao“: *Ôrlice*, strmi obalni pojas (V, O);

– ribe: „zubatac“: *Zubacâra* (ribarska pošta) (O); „šarag“: *Šârgêra* (obalni pojas / ribarska pošta) – »od Gârbine do ùvale Kâle« (A. R.); „jastog“: *Jastogêra*, (mul / ograđeni prostor za držanje živih jastoga) – »tô je ôdma do Tîroniševe kûêce«; „ugor“: *Ûgôrnicâ* (pošta za uгоре) – »Tô je sâmo ùgôrnicâ, dubîna mâlo vîša, stîne, rûpa // tô je bâš mîsto za ùbit ùgora // kad ùbiješ jednôga, dôđe drûgi // Ôvde je Ântîcâ drâga, pa je Pûzâcâ, Mlîni pa Ûgôrnicâ i ôvde su Tûrte.« (D) (N. Č. S.);

– divlji sisavci: „sredozemna medvjedica“: *Mêdîna kûcâ* (D) – »To je posli Mâlih Pêrnatic, prije Zelinkova / mêdvjedica je živila tû«; „jelen“: *Jêlinak* (rt) (V); za *jêlin* ‘jelen’ v. ERHSJ I, s. v. *jêlen*);

– školjke: *Škâtalac* (uvala) (V). U osnovi je viniški malakonim *škâtala* (JE III, s. v. *škâkaj*, *-kja*);

– domaće životinje: „vol“: *Vôluja*³¹ (uvala) (V). Usp. staro predrimsko ime otoka Čiova *Bua*, *Boa*, *Bova* (Skok 1950: 165).

3.3.2. Biljke

Uz toponime obalnog pojasa navodimo i oronime koji se odnose i na uži obalni pojas:

– ‘stablo’: „mediteranski bor“ (*Pinus halepensis*): *Boròvica* (rtovi *Mâla* ~ i *Vêla* ~) (V), *Bòrak* (P) (usp. isti toponim kod Omiša i na Pelješcu); *Koprva* (*Celtis australis*) (O), *Kòprva* (V);

– ‘plod stabla’: „smokva“ (*Ficus*): *Smòkvina* / *Žâlo od Smòkvine* (V); „murva“ (*Morus alba*): *Mûvrîca* (V), *Mûrvîca* (D); „mediteranska kruška“ (*Pyrus amygdaliformis*): *Krûšîca* (D);

– ‘grm / samoniklo bilje’: „pelin“ (*Artemisia*): *Pêlinovac*, rt (D), *Komunjîka* (O); „buhač“ (*Plantago psyllium*): *Bûšinci* (O); *komora* (*Quercus coccifera*): *Komòrovîca* (O); „kupina“ (*Rubus*): *Kûpinîca* (V); „smilje“ (*Centaurea cyannus*):

³¹ Vrijedi ovdje što se tvorbe tiče spomenuti i arhaični pridjevski formant *-uj(a)* (Skok 1950: 195).

Smijarica (O), *Smiljevac* (D, V) (predio na Orudu ispod *Vèlih stìn*; M. Č.³²); *Mažurâna* (*Origanum majorana*) (O); „planika” (*Arbutus unedo*): *Planikovicica* (O), *Brnìstre* (*Spartium junceum*) (O); „smrdelj” (*Pistacia terebinthus*): *Smrděj* (O), *Smrdèlak* (D); *Kadùje* (*Salvia officinalis*) (O); *Bilùšina* (*Inula verbascifolia*) (D). Moguće je da na prisutnost neke medonosne biljke (kadulje?) upućuje i ime uvale *Mèdena* (S).³³

– ‘morska trava (alga)’: *Mùrava* (V) (*Lemna minor*; usp. drugdje *Moràvina*, *Muràvina*, *Muràvñjak* itd.; Skok 1950: 122, Skračić 1996: 384; JE II, s. v. *muràva*); *Batàluša* (M) (usp. drugdje *Bätalo*, *Batalàža*; JE I, s. v. *bätalo*).

3.4. SPECIFIČNI TOPONIMIJSKI LEKSIK

Ovu leksičku kategoriju čine leksemi koji se u istom obliku ili s istim toponimijskim sadržajem opetuju u istočnojadranskoj toponimiji, a nisu dio općeg (izvan-toponimijskog) leksika (Jurić 2010a). Ovdje izdvajamo nekoliko toponima koje zbog specifičnosti u toponimskome sadržaju nismo naveli u poglavlju »Geografski leksik«.

Bilìn Dòlac. Toponim se pojavljuje kao ime drage / uvale na Drveniku i Čiovu. Marasović-Alujević i Lozić Knezović (2014: 127) bilježe i *Bijèlin dolac* (!?) na Šolti. Osnova *bělъ, kao vrlo čest toponimijski leksem na jadranskim otocima (*bilina*, *bilušina* i sl.), zacijelo ne bi bila odviše interesantna u toponimijskom kontekstu da se kao identičan dvorječni toponimski lik *Bilìn dolac* ne pojavljuje u imenima dvaju usporedivih referenata na dvama susjednim otocima i da pritom determinant *bilìn* nema prozirno značenje u dotičnim mjesnim govorima. Duško Geić (RGTCG, s. v. *bilina*) napominje da *bilina* u govoru Trogira ima značenje ‘biljka’, što je posve sigurno motivacija nastanka ovoga toponima, s obzirom na to da su oba dolca nekada bila zasađena vinovom lozom. Neuvjerljivo je pučko tumačenje „vìlina” (kojemu se i Geić protivi u prethodnoj natuknici; RGTCG, s. v. *Bilìn dólàc*), između ostalog i zbog dovoljnog broja primjera gdje je leksem *vila* očuvan: *Vilina drážica* (V), *Vilìn krùg*, *Viline stìne*, *Viline Pèrnatice* (D).

Dràmač (gen. *Drâmča*). Toponim je nejasna postanja. Imenuje omanji oštri vrh (96 m) stožasta oblika uz samu obalu na ulazu u uvalu Vinišća, a sekundarno i zaselak, lokvu (*Lòkva o Drâmča*) i rt (*Pûnta Drâmča*) u podnožju brda, što upućuje

³² M. Č. = informator: Marina Čapalija (1965.), Drvenik.

³³ Za čiovske fitotoponime vidi također Jurić 2005: 165-166.

na to da je prvoimenovani referent upravo spomenuti vrh, odnosno da je leksem u osnovi po svome izvornom značenju vjerojatno oronim. Kao dijalektološki važan detalj valja pritom istaknuti i naglasak genitiva *Drâmč̃a* u imenu lokve i rta, koji toponim smješta u južnu čakavsku hemisferu, s obzirom na staru naglasnu izoglosu koja čakavske govore globalno dijeli na sjeverne i južne³⁴ (i po kojoj sjeverna zona započinje upravo sa susjednom Rogoznicom!). Nadalje, toponim *Drâmač̃* zabilježili smo i kao ime uvala na uzobalju između Rogoznice i Zečeva (Jurić 2016: 157, 184), a popisu vjerojatnih etimoloških usporednica u istočnojadranskoj toponimiji treba pribrojiti i predio *Dranč̃e* u Selcu kod Crikvenice te istoimenu uvalu na Pelješcu, između Žuljane i Trstenika. ARJ donosi i potvrde iz 14. st. za DRAMČE »mjesto negdje u Kosovu« (»Na Dramč̃i níva ... nađ̃ put k̃ Dramč̃ju idušte...«). Od toponimâ koji bi etimološki mogli pripadati ovome nizu možemo eventualno spomenuti još i *Drâmalj* kod Crikvenice i bračku uvalu *Dramotînj*, koju Šimunović također svrstava pod toponime »nesigurnog postanja ili nejasne motiviranosti« (Šimunović 2004: 226). Iz svih iznesenih potvrda jasno je najmanje to da viniški *Drâmač̃* nije usamljen toponim u južnoslavenskom jezičnome prostoru te da je neosporno riječ o leksemu koji je u spomenutim mjesnim govorima imao specifični toponimijski sadržaj i upotrebu.

Kopilice. Ime nekadašnjeg polja, danas prigradskoga naselja na istočnome ulazu u Trogir, između predjela *Brîge* (v.) i *Pàntân(a)* (v.).³⁵ Za *Kopilice* na području Splita (danas službeno *Kopilica*) Skok kaže da je »izoliran i nejasan toponim« te da »kao toponomastički apelativ na čitavoj srpskohrvatskoj teritoriji ne dolazi«, no u bilješci ipak uzima u obzir i mogućnost da je u osnovi lat. *capella*, uz napomenu »ako je toponim star«. Valja pritom naglasiti i to da Skok izričito tvrdi: »Govori se *Kopilice* u pluralu za sve čestice« (Skok 1952: 48) te da ih bilježi s istim naglaskom koji smo zabilježili i u trogirskome primjeru. Da splitski toponim nedvojbeno potječe od naziva za kapelicu, mišljenja su Petrić (1986: 136, 146), Kodrić i Marasović-Alujević (2008: 106) i Lasić (2017: 77), uzimajući pritom u obzir povijesne zapise toponima koji doista mogu upućivati i na takav zaključak: *Copiliza*, *Copilica*, *Copilliza*, *Chopilliza*, *Copillizza*, *Copelizza*, *Solinsca Copilizza*, *Solinsca Capeliza verso Pigliat* itd. Lasić pritom usputno navodi i pučko tumačenje po kojemu je toponim motiviran »nazivom za sortu smokve *kopilica* koja je uspijevala na ovome terenu«. Što se pak tiče trogirskih *Kopil̃ic̃*, na imenovanome području nije potvrde-

³⁴ U govorima južno od Rogoznice rezultat duljenja vokala u slogu zatvorenu sonantom uslijed otpadanja poluglasa je dugosilazni naglasak (*divôjka*, *stârca*, *Drâmč̃a*), dok je na sjeveru to neoakut (*divôjka*, *stârca*, *Drâmč̃a*), dakako, u govorima u kojima je neoakut očuvan (Ivić 1981: 68-69).

³⁵ Na ovome podatku zahvaljujemo Dušku Geiću.

no postojanje bilo kakve gradnje koja bi se mogla podvesti pod »kapelicu«, a nema ni povijesnih zapisa kojima bi se to moglo potvrditi, pa smo pitanje etimologije ovoga toponima skloni ostaviti otvorenim, nastavljajući se i na prvotnu Skokovu skepsu. Tome u prilog ide i naglasak toponima koji neosporno upućuje na naglašenu penultimu u temeljnom liku, što nikako ne bi moglo doći u obzir za etimologiju *kapelica*. Jedino što zasad možemo smatrati prilično sigurnim, a što Skok nije mogao uzeti u obzir jer očito nije imao podatak o trogirskome toponimu, jest to da je riječ o leksemu koji je u prošlosti imao određenu apelativnu vrijednost u mjesnim govorima Trogira i Splita. Budući da se opetuje jedino u (mikro)toponimiji, sva je prilika da je riječ o specifičnom toponimijskome leksemu.

Kòsinac. Ime predjela uz more u Vinišćima koje je po svemu sudeći motivirano izvorištem vode. Na parceli na tom predjelu prilikom bušenja pronađena je voda, a u moru odmah ispod tog mjesta su jake vrulje koje struje i za vrijeme ljeta. *Kosinac* je, prema dostupnim podacima, također i ime izvora vode kod mjesta Gala nedaleko od Sinja, koji ne presušuje ni zimi ni ljeti, te ime jezera kraj mjesta Drenje u Đakovštini. Možda u istu skupinu toponima treba ubrojiti i *Kosinj* kod Perušića u Lici. Osim mogućnosti da je u osnovi toponima pridjev *kòs*, nemamo druge ideje o etimologiji.

Krušica. Ovaj se toponim, u likovima *Krušica*, *Kruščica*, *Krušvica* i sl., opetuje na dvadesetak lokacija na jadranskim otocima, između ostalih i na Drveniku, Čiovu i Šolti, što ga čini specifičnim toponimskim leksemom srednjodalmatinskih otoka. U sva tri slučaja, ali i u većini ostalih, riječ je o uvalama i dragama koje su u prošlosti bile korištene i kao poljoprivredno zemljište. Što se tiče same etimologije, relevantni se autori slažu oko toga da toponim dolazi od naziva za krušku (Skok 1950: 165; Šimunović 2004: 197), za koju se u govorima koriste, između ostalih, i nazivi: *kruša*, *krušva*, *krušvina* i sl. (Šulek 1879: 177-179; Vajs 2003: 142). Dakako, kada govorimo o dalmatinskim otocima, zasigurno je riječ o autohtonoj vrsti divlje mediteranske kruške (*Pyrus amygdaliformis*) koja uspijeva i u škrtom stjenovitom tlu (Šilić 1988: 102), što očito nisu uzele u obzir autorice komentara »Ime ne povezujemo s fitonimom kruška jer teren nije pogodan za rast te voćke« (Marasović-Alujević i Lozić-Knezović 2018: 43).³⁶ Što se pak tiče konkretne motivacije imenovanja, smatramo da je podjednako realna mogućnost da toponim upućuje na mjesto na kojem je u prošlosti rasla ova mediteranska voćka, kao i mogućnost da je riječ o

³⁶ Citirana izjava ujedno sama za sebe govori o razini pojedinih onomastičko-etimoloških „analiza“ koje se u posljednje vrijeme pojavljuju u javnome prostoru, kao neminovan rezultat hiperprodukcije. Iako to nije središnja tema ovoga članka, akademska pristojnost nalaže da se na to upozori barem u fusnoti, osobito stoga što je izravna žrtva takvoga kvaziznanstvenog pristupa onomastičko blago otoka Drvenika i Ploče, koje je obuhvaćeno i ovim radom. O tome će se svakako još detaljnije pisati u zasebnoj recenziji.

metafori kojom se oblik uvale ili obližnjeg vrha uspoređuje s njezinim plodom (usp. *Smokva*, *Smokvica* kao često ime za male vrhove drugdje na jadrano; u Vinišćima: *Smökvina*, *Smökvica*, *Mûvrice*, *Kûpinica* itd.).

Okrük. U nedavno objavljenome članku (Jurić 2020b) iznijeli smo pretpostavku da je u osnovi imena čiovsakoga rta i sela *Okruk* specifični toponimijski leksem *okljuk* (< „ključ“), potvrđen na više mjesta u istočnojadranskoj toponimiji (*Okljuk*, *Oključ*, *Prkljug* itd.), uz mogućnost da je riječ i o svojevrsnome fonetskom i leksičko-semantičkom hibridu pojmova „okljuk” i „krug”.

Ôrlice. Toponim se pojavljuje u Vinišćima i na južnoj strani Čiova, oba puta u imenu strme uzvisine uz obalu s koje puca pogled na pučinu. Etimologija *oral* „orao” je jasna, kao i motivacija imenovanja.

Ôrud. Ime ovoga otočića nadomak južnoj obali Drvenika nedvojbeno je etimološki istovjetno nesonimu *Orüt* u šibenskom arhipelagu (kartografski *Zmajan*), za koji se bilježe još i varijante *Rüt* (Finka i Šojat 1973-1974: 46) i *Jorüt* (Jurić 2016: 214), te nesonimu *Orûda* u cresko-lošinjskome akvatoriju. U vezi s etimologijom ovoga nesonima još uvijek nema ni približne suglasnosti u znanosti. Petar Skok ga povezuje sa slavenskim riječima *orôd* i *oruda* za „oruđe” (psl. *orŏdъje < *obrŏdъ, usp. Skok 1950: 167; Ligorio i Vuletić 2016: 349) te upućuje i na posvjedočenu imenicu *orudina* i pridjev *orudan*. Za cresko-lošinjski otočić Vojmir Vinja je pak skloniji izvođenju iz lat. *AURATA*, uz plauzibilno obrazloženje da »riječ *oruđe* nije nikad u tim krajevima bila poznata« (JE II, s. v. *Orûda*). Skokovoj etimologiji nije sklona ni Marina Marasović-Alujević, no ona u ovome nesonimu vidi ribarski termin *orüo* ‘rano i kasno doba dana’ (< lat. *AURORA*; Marasović-Alujević 2010: 169; 2019: 150-151;), zanemarujući pritom činjenicu da je riječ o bokokotorskome terminu (ERHSJ II, s. v. *orüo*; Marasović-Alujević 2018: 137) te da taj lik po svojim glasovnim obilježjima nije očekivan u čakavskome narječju (zamjena *-l > -o na kraju sloga / riječi). U raspravi o toponimiji šibenskog akvatorija Ligorio i Vuletić pak iznose mišljenje da nesonim valja izvoditi iz lat./rom. *abruptu* ‘strm’, nizom dobro argumentiranih glasovnih promjena temeljenih na potvrdi *Oruith* iz 15. st. (Ligorio i Vuletić 2016: 349). I konačno, ne smije se ovdje nipošto zanemariti ni nesonim *Rûdula*, ime otočića u zapadnome dijelu šoltanskoga akvatorija, na svega nekoliko milja udaljenosti od Oruda kraj Drvenika. Iako ne otkriva previše tragova za dolazak do odgovora o etimologiji s kojim bi se složila većina, formalna sličnost spomenutih nekoliko likova ukazuje na njihovu moguću etimološku povezanost, a takvome zaključku svakako ide u prilog i semantika imenovanih referenata – u sva četiri slučaja riječ je, naime, o malim nenastanjenim otočićima u neposrednoj blizini većeg otoka. Nedvojbeno je, dakle, da je riječ iz osnove spomenutih nesonima

nekada davno bila opća imenica koja je, bilo izravno ili metaforički, bila pogodna za opis referenata sličnih otočiću Orudu.

Pêrnaticë. Ime uvale na južnoj obali Drvenika koja se u sredini dijeli na tri manja boka (»*Ovo su Vële Pêrnaticë, onda su Viline Pêrnaticë, onda su Måle Pêrnaticë* [od zapada prema istoku], *a sve zåjedno zovëmo Pêrnaticë*.«; A. R.) jadranske usporednice ima u imenu predjela i naselja *Perna* na Pelješcu, u imenu rta i sela *Pernåt* na Cresu (Jurišić 1956: 94) te vjerojatno u ojkonomu *Perast* u Crnoj Gori (ERHSJ II, s. v. *përo*), a u ARJ (s. v. *PERNA*) navodi se i nekoliko primjera iz unutrašnjosti Hrvatske i BiH (*Perna, Perjasica, Perjavica, Pernice, Pernik*), uz napomenu da je »ime nejasna postanja«. Svi nabrojani likovi fonološki dobro stoje uz etimološku pretpostavku da je riječ o osnovi „*përo*” (pluma), a Skok napominje da je isti semantizam vjerojatan i u imenu kornatske uvale *Pinizël*, ako je riječ o romanskoj prevedenici hrvatskog *pero* (*pinna* + *-icellus*; Skok 1950: 132). Semantički gledano, referenti su uglavnom rtovi, uvale i dijelovi obalnoga pojasa koji bi svojim izgledom mogli podsjećati na završetke perâ na krilu ptice, što bi u slučaju uvale na Drveniku svakako bila lako prisposodbiva metafora. Za ime uvale *Pêrnastica / Pernåstica* na Silbi (usp. Skračić 1996: 247) Skok je mišljenja da je u osnovi lokalni oblik fitonima *genista* (Skok 1950: 87), no ta se pretpostavka, iako semantički moguća, za slučaj Drvenika mora odbaciti, budući da je u govoru Drvenika živ jedino oblik *brnistra*, i kao opća imenica i kao toponim (*Brnåstrovo*). Neuvjerljivo je i tumačenje Marasović-Alujević (2019: 150) po kojemu je »ime motivirano latinskom imenicom *perna* ‘dagnja’, a taj je naziv nastao prema obliku školjke koja sliči stopalu (lat. *perna*)«, za što se kao argument navodi da je »na peljaru iz 1822. godine uvala *Perna* na poluotoku Pelješcu zabilježena kao *Porto pedoccio*, a *pedoccio* je talijanski naziv za školjku dagnju.« Jedini poznati drveniški naziv za „dagnju” je *pidoč* (Vinja 1986: 389)³⁷.

Vågån. Na istočnojadranskom se prostoru pojavljuje na tri mjesta: na Drveniku, kao ime predjela uz obalu, na Visu, kao ime uvale (*Vågon*; Bezić-Božanić 2019: 12) i na Velebitu, kao ime vrha (*Våganskå Vř*; Šprljan 2018: 201). ARJ (s.v. 1. *VAGAN*, *VAGANJ* i 2. *VAGANAC*) donosi još cijeli niz toponimijskih primjera iz unutrašnjosti, uglavnom iz Hrvatske i BiH, a referenti su uglavnom brda ili udoline, te naseljena mjesta na njima. Nije jasno je li riječ o nekoj staroj metafori (možda od *vågati*, *vågån* ‘mjera za suhe stvari’?; ARJ, *isto*), ali je nedvojbeno da je riječ imala specifično toponimsko značenje.

³⁷ Lik *pidoč* s terena potvrđuje i Nikola Vuletić (usmeno priopćenje).

Zákuč. U upotrebi je i lik *Pûnta Zákuča*, kao ime za dotični viniški rt i uvalu koju on zatvara. U osnovi je toponima zasigurno imenica *kuk* (usp. *Zakućac*).³⁸

3.5. ALOGLOTSKI LEKSIK

Osobita su leksikološka vrijednost ove toponimijske građe potpuni ili djelomični (hibridni) romanizmi koji u čakavaca evidentno imaju ili su nekad imali specifičnu toponimijsku apelativnu vrijednost, što je vidljivo iz činjenice da se svaki od njih opetuje najmanje jednom u toponimiji istočnoga Jadrana, ali nema dokaza da su ikad bili dio ne-toponimijskog općeg leksika. Drugim riječima, ti su romanizmi upravo u toponimiji dotičnih govora razvili i očuvali svoj jedinstveni sadržaj i oblik. Mišljenja smo da u tu skupinu riječi valja svrstati sljedeće toponime:

Artatūr (V). Ime viniškoga rta *Artatūr* / *Atatūr* / *Tatūr* opetuje se u gotovo identičnom obliku u imenu oveće lošinjske uvale i drage *Artatūri* / *Vartatūri* (na talijanskim zemljovidima *Artatore*), kojoj je u samome dnu/sredini omanji oštri rt *Árt* (Jurišić 1956: 7). Toponim je etimološki dosta zanimljiv – po svemu sudeći riječ je o specifičnom toponimijskom romansko-hrvatskom leksičkom hibridu, bez izvantoponimijske upotrebe. Skokovo mišljenje o etimologiji najbolje je prenijeti doslovno: »...Artatore sjeća na lat. pridjev artus „uzak, stisnut” i odatle izveden glagol artare „sužiti, stisnuti”, koji je potvrđen i u romanskim jezicima« (Skok 1950: 50). Sa Skokom bismo se ovdje djelomično složili u dijelu koji se odnosi na to da je riječ o tvorbi koja je dijelom sazdana i od latinskog / romanskog jezičnog materijala, no ne nužno i s tim da je riječ upravo i jedino o glagolu ARTARE. Romansko *-tur/(-tore)* nedvojbeno je sufix za tvorbu *nomina agentis* iz osnove koja je po svemu sudeći slavenska geografska oznaka „art”, eventualno dijelom semantički inspirirana i latinskim / romanskim glagolom koji sugerira Skok.

Fitàlija (D). »*Tô je bila něka nãplata, znãte. Tô je bila jědna kũćica na rĩvi pa se prepostãvlja da su tũ něki pòrez plãćali.*« (N. Č.). Leksička osnova toponima je u Dalmaciji uobičajeni glagol *afitat* ‘unajmiti’ (ven. *afitar*), no ona je u ovome drveniškome primjeru tvorbeno prilagođena primarno toponimijskoj upotrebi, očito za imenovanje određenog lučkog artefakta (zgrade u kojoj su se regulirale određene zakonske pristojbe?; usp. *Kančelarija, Kančelir*).

³⁸ Izvorni govornik, ujedno i koautor ovoga članka (I. P.), potvrđuje da je za govor Vinišća i danas neupitno dobro razlikovanje fonema /č/ i /ć/, tako da se eventualna konfuzija sa **Zakuće* (s osnovom *kut* / > *kuća*, usp. *Zakuće* u Bratušu i Makarskoj; Vidović 2017: 22) mora odbaciti kao mogućnost.

kančelir (D, O). Ovaj zanimljiv toponimijski leksem bilježimo u imenu rta *Kančeliròvac* u Okruku i na Drveniku, gdje se pojavljuje u varijantama *Kančelir*, *Pûnta Kančelîra* i *Kančelàrija*, a izvan prostora obuhvaćenog ovim radom i na Cresu, u imenu rt *Kancelarija* (Jurišić 1956: 52). To su ujedno i jedine jadranske potvrde za ovaj toponimijski leksem i u sva tri slučaja riječ je o blago istaknutom rtu, odnosno o dijelu obalnog pojasa koji zatvara ulaz u lokalni glavni porat. Tijekom istraživanja dobili smo dva podjednako zanimljiva etimološka tumačenja ovoga toponima. Jedno je tumačenje da su imenovane lokacije možda imale funkciju kontrolnih točaka na kojima su ordinirali mletački lučki službenici (ven. *cancelier*, *cancelaria*; Boerio 127; »*Tù su dobivali pròpusnicu ònī koji su dòlazili za pòc ù Valu, zàtò se zovē Kančelàrija. Tàko san imā priliku çūt.*« [N. Č.]), no slaba je njegova točka u činjenici da na imenovanim lokacijama nema nikakvih ostataka gradnje koja je mogla biti korištena u svrhu svojevrstne stražarnice na ulazu u porat. Prema drugome zanimljivom tumačenju (S. P.³⁹) riječ je o točki na samome ulazu u porat nakon koje, prilikom uplovljavanja u luku, prestaju valovi i uzburkano more, što bi se izvodilo iz tal. *cancellare* 'poništiti'.

Klùda 'otočić' (V, D, O). Za ime skupine od tri nenaseljena otočića u blizini Drvenika (otočni skup *Klùde* sačinjavaju *Vèla*, *Màla* i *Srìdnja Klùda*) Skok kaže: »Stari romanski toponim bit će Kluda (školj), zacijelo mjesto Klunda na Silbi, od lat. *columna*, za koji su hrvatski ekvivalenti Stup, Stupa.« (Skok 1950: 165). Ovome svakako treba pridodati i podatak da je u govorima zadarskoga kraja (Ist, Olib, Nin) za *klunda* / *klonda* zabilježeno i značenje 'kriška kruha' (što Skok također navodi u svojim ranijim radovima; Skok 1930: 525; 1937: 469), što bi mogao biti ključan semantički argument za valjanost ove etimologije, usporedimo li toponime *Kluda* i *Klunda* (uz spomenuti toponim sa Silbe također i vrh na Istu!; Skračić 1996) s toponimijskim metaforama *Pohljib*, *Hljibi* i sl. koje su na Jadranu uobičajene u imenima manjih i vizualno istaknutih referenata (otočići, manji oštri vrhovi itd.) i uzmemo li u obzir to da istu semantičku motivaciju nalazimo i u toponimima *Hljibi* i *Túrte*, koji su upravo na Drveniku imenima nekoliko istaknutih stijena uz obalu. Nadopunjujući Skoka, Vinja ističe da *klunda* u značenju 'kriška kruha' »ne bi potjecalo iz *COLUMNA*, nego su to refleksi od *LAMINA* 'Blatt'« (JE II, s. v. *klōnda*), no taj je dio za raspravu o imenu Klude zapravo nebitan jer se njime ne mijenja ništa ni na semantičkome, ni na fonetskom planu, budući da bi u oba slučaja bila riječ o romanskoj disimilaciji *nn* > *nd*, dobro potvrđenoj i argumentiranoj u već spomenutim Skokovim ranijim radovima (kao npr. u rom. **đomnu* > hrv. *dundo*; ERHSJ II, s. v. *nono*). Zbog osobitosti geografskog položaja trogirskih Klūdā u zaključku istoga

³⁹ S. P. = informator: Slavko Pijerov, Drvenik.

članka Vinja predlaže i mogućnost druge etimologije: »nije isključeno da bi oni mogli potjecati od lat. gl. CLAUDER ‘schließen’, jer zatvaraju pristup Trogiru (?)«, a istu etimologiju uz manje-više istu argumentaciju petnaest godina nakon Vinje „predlažu” i Marasović-Alujević i Lozić Knezović (2018: 145)⁴⁰, uz sitnu razliku u pogledu oblika latinskog glagola u osnovi: »ime potječe od latinskoga glagola CLUDERE, 3 (adj. *cludo, is, a*)« (Marasović-Alujević 2019: 168). Bilo kako bilo, čini nam se da je ova Vinjina etimologija, iako joj se u pogledu semantike ne može ništa prigovoriti, fonetski i onomastički manje uvjerljiva od Skokove, s obzirom na to da bi dočeto korijensko *-d* u *Kluda* moralo pretpostavljati da je toponim izveden iz 3. lica prezenta glagola, što bi u jadranskoj toponimiji bio jedinstven slučaj.⁴¹ Također, toponim *Kluda* po Skokovoj intepretaciji dobiva i najmanje dvije zasad poznate jadranske semantičko-leksičke usporednice, dok po Vinjinoj etimologiji *Kluda* i *Klunda* ne bi činile dio iste motivacijske paradigme, što je svakako određena argumentacijska slabost u odnosu na Skokovo tumačenje.

Krîtule ‘uvala’ (V) (v. 3.1.3.).

Krknjaši / *Krknāši* (D). Sudeći po kazivanju živućih Drvenčana, ovaj toponim imenuje predio u vrhu istoimene uvale i drage, gdje se povijesno nalazi i istoimeni zaselak (*Bāšurini dvōri*, obitelj *Pēnsa*), no ne i otočiće *Māli* i *Vēli Škōlj* pred samom uvalom, koji su danas, pod utjecajem kartografije, široj populaciji poznatiji kao *Krknjaši*. Riječ je, dakle, držimo li se svjedočanstava s terena, o imenu predjela koji je relativno udaljen od mora i tek sekundarno o toponimu obalnog pojasa. Suprotno ovome kazivanju, u planu i zapisniku čestica prvoga austrijskog katastra iz 1830. (DAS, Drvenik) dotični su otočići označeni kao *Kerknas grande* i *Kerknas piccolo*, dok se riječ *scoglio* u vezi s njima ne pojavljuje, kao primjerice za *Scoglio Orut* ili *Scoglio Malta* na istoj karti. K tome, draga iznad uvale na istoj je katastarskoj karti zabilježena kao *Chercnasy*, a sama uvalica kao *Porto Kerknasy*. Ove su činjenice, kako god ih tumačili, od presudne važnosti za znanstveno utemeljenu etimološku analizu, budući da je implicirani sadržaj ‘otok’ polazna pretpostavka svih dosadašnjih relevantnih etimoloških analiza. Skok ga tretira kao izvorni nesonim romanskog porijekla: »Tu nalazimo dva otočića ili školja Krknjaš Veli i Mali. Ovi nazivi su lat. izvedenice stvorene pomoću sufiksa *-aceus* od *circinus*. Grčka riječ *gyros* „krug” dolazi i inače kao naziv naših otoka na Jadranu.« (Skok 1950: 164), a kao njegove usporednice drugdje u tekstu navodi toponime *Krklant* (rapski rt u blizini

⁴⁰ Nije, naime, jasno je li ovdje riječ o slučajnom ili namjernom parafraziranju Vinje, budući da se autorice ne referiraju na njegov tada već dobro poznati tekst.

⁴¹ U tvorbi toponima mogao bi, dakako, doći u obzir particip / pridjev istoga latinskog glagola, no on (u obje varijante) ima dočeto korijensko *-s* (CLAUSA / CLUSA) pa ga ovdje ne tretiramo kao realnu mogućnost.

kojeg je sasvim mali otočić okruglog tlocrta) i *Krknata* (otočić blizu Dugog otoka). Skokovome mišljenju priklanjaju se i ostali za ovu temu relevantni autori (Šimunović 2000: 540; Ligorio i Vuletić 2016: 351). Što se pak tiče fonemskog sadržaja toponimskog lika, nije moguće sa sigurnošću utvrditi je li izvorniji oblik sa *-n-* ili sa *-ń-* (*Krknaš* / *Krkńaš*). Iako u suvremenoj komunikaciji dominira lik *Krkńaš*, u starijih je govornika ipak učestalije *Krknaš*, a zamjene $n > \acute{n}$ i $\acute{n} > n$ obje su dobro potvrđene kao recentne inovacije u čakavaca. Povijesne pak potvrde ipak upućuju na to da je lik *Krkńaš(i)* mlađi.

Kùknāra ‘rt’ (P). Skok (1950: 165) je mišljenja da je u osnovi ovoga toponima svrlat. *cycinus* ‘labud’, uz napomenu da je romanski sufiks *-ara* prisutan i u nekoliko susjednih toponima – *Kopara* (Rogoznica) i *Merara* (*Mirāra*, v. 3.5.). Možda bi se pouzdaniji odgovor na pitanje o etimologiji mogao dobiti uzme li se u obzir cijeli dočetni skup *-knāra*, koji se pojavljuje i u imenu nedalekog otočića *Macàknāre*, što ne bi bilo neopravdano s obzirom na moguću etimologiju toga toponima (v.).

Macàknāra ‘otočić’ (D). Na pitanje kaže li se *Macaknara* ili *Mačaknar* (kako bilježi Skok; 1950: 165), ispitanik odgovara: »*Ōvde nēcete čūt nìkoga da gòvori ìti jèdno drùgo slòvo òsin Macàknāra!*« (A. R.). Skok je mišljenja da je to »zacijselo romanski naziv«, no ne precizira etimologiju (Skok 1950: 165). Neobično je pritom da ga ne povezuje s imenom morskog tjesnaca *Maknāre* u zadarskome arhipelagu, koji inače izvodi od romanske izvedenice *machina* ‘kamen’, uz objašnjenje da je morsko dno u tjesnacu kamenito i da se ribarske mreže tu lako poderu. Marasović-Alujević (2010: 169) je pak mišljenja da »*Macaknāra*« (krivi naglasak!) dolazi od dalmatoromanskog naziva za vrstu gušterice *macaklin*, kojih je, po navodima njezinih informatora, otočić prepun.

Mālta ‘hrid’ (D, P). Ime je najvjerojatnije toponimijska metonimija novijeg datuma kojom se veličina i položaj hridi nedaleko od ulaza u drvenišku *Vèlu vātu* uspoređuje s veličinom i položajem države / otoka Malte u kontekstu Mediterana⁴².

Mirāra ‘otočić’ (V). Skok ime ovoga otočića bilježi *Merara*⁴³ i u njemu prepoznaje romanski sufiks *-ara* (kao u susjednom *Kopara*), no nije posve siguran u etimologiju osnove i pretpostavlja da je možda riječ o lat. *morum* ‘murva’ (Skok 1950: 165). Marasović-Alujević isprva se protivi Skokovu mišljenju da je riječ o romanskoj etimologiji, argumentirajući mogućnost da je u osnovi toponima (čiji

⁴² P. Skok je i ne spominje u opisu toponimije Drvenika (Skok 1950: 164-166), jednako kao ni ime *Ploča* za Drvenik Mali. Skok je, kako se da zaključiti iz predgovora (1950: 5), podatke s terena za ovaj dio arhipelaga dobio iz druge ruke.

⁴³ Doznali smo naknadno da se ovaj nesnim različito izgovara u dvama povijesnim zaselcima sela Vinišća. U *Opatiji* (povijesno *Orihovica*) se izgovara *Mèrāra* (sevidski utjecaj?), dok se u *Biskùpiji* izgovara *Mirāra*.

naglasak pogrešno bilježi *Merára* i *Mërara*) zapravo slavenska imenica *mel* ‘pijesak’, no u nastavku se teksta ipak odlučuje za romansku etimologiju – lat. *mirare* ‘gledati’, ističući mogućnost da je, jednako kao i rapski vrh *Miral* s kojim ga pritom etimološki povezuje, otočić »imao ulogu svojevrsne promatračnice prema pučini« (Marasović-Alujević 2010: 170-171). Kako je iz geografske situacije otoka jasno da ne može biti govora ni o kakvoj »promatračnici prema pučini«, mišljenja smo da u lat. glagolu *mirare*, za koji smo, inače, i mi prilično uvjereni da je tražena etimologija, kao semantičku osnovu za ovaj toponim treba vidjeti značenje ‘reflektirati se’ (fenomen fatamorgane?), potvrđeno i u romanskim refleksima latinskog glagola (npr. u fr. *mirer*).

Môrtule (D). »...a ovo su *Môrtule* ovde, di je kâmen odvâljen od terafêrme // to je stîna jèdna òdvojena od kôpna i meðûnju se mòre kaiçon prôč« (A. R.). Toponim je evidentno romanskog porijekla i u očitijoj je semantičkoj vezi s uobičajenim jadranskim apelativom *kolpomôrto* ‘sidrišni blok’ (tal. *corpo morto*).

Pântân / Pântâna (T). Ime močvarnog predjela na ušću trogirске *Rikê* (Nsg *Rîka*). Korijen riječi Skok povezuje s ie. osnovom koja se drugdje i u drugim oblicima pojavljuje i kao apelativna geografska oznaka sa značenjem ‘barovita podvodna zemlja’, a u grč. i lat. ima odraze *πηλός*, odnosno *palus*, *palta*, *paltenna*, *panテナ*, *pantano* (ERHSJ I, s. v. *bläto* i II, s. v. *pâlača*’).

Pantêra ‘uvala pogodna za uzgoj ribe’ (V, O). Skok donosi podatak »talijanski naziv za vrstu mreže (po svemu sudeći povlačne, A. J.) nepoznatog postanja« (Skok 1950: 176). U Vinišćima je riječ potvrđena u značenju ‘ograđeni prostor uz obalu u kojemu se čuvala živa riba’. U trogirskome je arhipelagu potvrđena u imenima dviju plitkih pjeskovitih uvala: *Pantêra* (O) i *Jócina Pântêra* (V). Kao ime za strukturno istovrsne referente leksem je potvrđen još i u Velome Ratu na Dugome otoku i u Milni na Braču.

Saldün (O) / *Šaldün*, *Šaldün* (T, O). Toponim imenuje zapadni trogirski zaljev koji s južne strane zatvara čiovski poluotok / rt Okruk, a sa sjeverne manji čiovski poluotok *Cumbrijan / Čumbrijan / Čubrijan* i susjedni Seget na kopnu. Skok ga etimološki povezuje s tal. *saldon* ‘neobrađena zemlja’, što je potvrđeno u toponimiji Parme i Romagne (Skok 1950: 167).

Sovrnjâl / Savrnjâl / Savrnjâli / Sovrnjâli (D). Skupno ime za dva susjedna braka (*Vêli* i *Mâli Sovrnjâl*); »...ô, tô je îza Mâloga Drvenîka, od Vânjske râvno // tô je vâla, Vânjska, i ônda ima Brâk ô Vânjske, a od tog brâka je râvno u jugozâpad« (A. R.). Pod natuknicom *sôvrnja* (ERHSJ III) Skok piše: »Dalmatoromanski leksički ostatak od vlat. **saburna* (etrusćanski sufiks)«. Značenja relevantna za ovaj drveniški toponim koja se navode u literaturi su: ‘balast’ (ERHSJ, *isto*) i ‘odbačeno kamenje’ (JE III, s. v. *sagûrna*). Varijacija *o/a* u prvome slogu potvrđenih likova upućuje na dubletni toponimski lik gdje alterniraju, kako u spomenutom članku tumači Skok, stariji romanizam (s *o*) i mlađi, mletački (s *a*) koji je očito s vreme-

nom prevladao u govoru, no još nije potpuno istisnuo stariji oblik. Vinja (JE III, *isto*) usto donosi i ostale jadranske usporednice, od kojih je nekoliko zabilježeno i u toponimiji: *Savrnār* (Kornati), *Saulār* (4 x na Dugome otoku), *Saulārì* (Molat) i *Saul^oār* (Vrgada).

Tèketa ‘rt’ (D). Za ovaj drveniški toponim Skok izričito kaže: »Što znači naziv rta Teketa, ne znam.« (Skok 1950: 165). Jedino što bismo tome mogli pridodati jest to da je sasvim izvjesno, s obzirom na sufiks, da je riječ romanskog porijekla. U dokumentu župnoga arhiva iz 1777.⁴⁴ piše *Techet* (muški rod!), a u austrijskome katastru iz 1930. (DAS, Drvenik) *Berdo Techetta* i *Punta Techetta*.

Ostali zabilježeni romanizmi u toponimiji obalnoga pojasa etimološki su prozirne riječi, uobičajene u svakodnevnome govoru. Po porijeklu ih dijelimo na:

– crkvene latinizme: *arāndel*;

– latinske / romanske internacionalizme: *baterija* (fr. *batterie*), *křcalo* (od »kr-cati«, lat. *carricare*; »*Tô je óruski pòrat, tàmo su se iskrćavale óvce ka bi se dovòdile u pāšu na Órud*« [A. R.]; također i na Arandelu), *mālārija*, *mārīna*;

– neautohtone romanizme (mletački, talijanski): *balkūn*, *batārija* (ven. *bataria*), *đīga*, *ferāl*, *fòrtīn*, *fòša*, *gāmba*, *kantūn* / *kantūnina*, *làntāna*, *lībar*, *livēl*, *màcēl* (ERHSJ II, s. v. *màcel*), *màndroč*, *mūl* (*mūja*, *mūlina*), *mūntanja*, *pòrat*, *pòšta*, *pūnta*, *rīva*, *sabunāra*, *škātala* / *škātatalac* (JE III, s.v. *škakalj*), *škòlj* / *škòljīc*, *vāla*, *tražēt*, *Žūdika* (možda od ven. etnonima „Židov”, usp. imena povijesnih četvrti Zadra *Çudecca/Zudecca* te suvremene urbonime *Žudika* u Rijeci i *Žudioska* u Dubrovniku; Skračić 2007: 182);

– autohtone romanizme (dalmatoromanski): *konāl*, *mūlja* / *mūja* (ERHSJ II, s. v. *mūja*), *rīna* (lat. *arena*), *žālo*.

3.6. LEKSIK PRENESENA ZNAČENJA

Razlikujemo metaforičko i metonimijsko prenošenje značenja, putem kojih se cijeli semantički sadržaj apelativa (opće imenice ili pridjeva) ili samo jedan njegov dio povezuje s nekim objektivnim karakteristikama određene kategorije referentata (npr. *rt* = ‘izbočenost’, *uvala* = ‘uvučenost’ itd.). Metaforičko se prenošenje značenja temelji na povezivanju jednog ili više specificirajućih semantičkih obilježja (*specifičnih semova*) prisutnih i u apelativu i u opisu referenta (asocijacija po sličnosti), dok se metonimijsko temelji na isticanju logičke veze između cjelokupnog sadržaja apelativa ili vlastitog imena – čiji fonetski lik koristimo kao ime toponimijskog referentata – s najmanje jednim semantičkim obilježjem toga referentata,

⁴⁴ AŽUVD, br. 166, god. 1777.

odnosno kategorije referenata kojoj pripada (asocijacija po bliskosti).⁴⁵ Temeljna je razlika ove skupine toponima u odnosu na kategoriju „specifični toponimijski leksik” u tome što se u ovoj skupini nalaze živi apelativi čije je toponimijsko „značenje” sekundarno u odnosu na njihovo primarno apelativno značenje (npr. *Kančelīr*), dok specifični toponimijski leksik sačinjavaju novotvorenice koje nemaju upotrebu izvan toponimije, iako im u osnovi mogu biti leksemi koji su u toponimijsku upotrebu ušli kao metafore ili metonimije (npr. *Kančelīròvac*). Ukoliko nije drukčije precizirano u zagradi, svi toponimi koje ovdje navodimo već su ubicirani i opisani u prethodnim poglavljima.

3.6.1. Metonimije

Bākovo (v. 3.2.3.), *Balkūn* (v. 3.1.4.), *Kalafāt* (v. 3.1.1.), *Kančelīr* (v. 3.5.), *Mālta* (v. 3.1.4. i 3.5.).

3.6.2. Metafore

– kulturni leksik: *Balkūn*, *Galêra*, *Grêda*, *Hljìbi*, *Kàla*, *Komīna* (Npl), *Krītule* (?) (v. 3.1.3.), *Lāja* (»lađa«), *Pèjarina* (»pehar«), *Vrāca* (»vra(t)ca«), *Lībar*, *Tūrte*, *Žřvanj*;

– antropogene metafore: *Bīskupove skāle*, *Bīskupova kàtrīda*, *Čòvik*, *Bāba* / *Bābin krūg* / *Dīd i bāba*, *Frātri* / *Pūnta Frātrov*), *Gāmba* (tal. *gamba*), *Jèzičac*, *Krāljeva krūna*, *Pòpove gācice*, *Ždrīlo*;

– zoogene metafore: *Čèlice*, *Přjāvica*, *Cāparin*, *Pīvac* (stijena u moru kraj obale između uvala Vrnjača i Kritule), *Kōnj* (obalna stijena u uvali Krknjaši), *Krāva*, *Mūlja* / *Mūljica*;

– fitogene metafore: *Krūšica* (ako je riječ o metafori; v. 3.3.2. i 3.4.), *Kūpinica*, *Smòkvina*, *Smòkvica*, *Mūvrīca*;

– lascivne asocijacije?: *Smòkvica?*, *Mūlja* / *Mūljica*.

4. ZAKLJUČAK

Istražujući udio zajedničkih slavenskih zemljopisnih imenica u hrvatskoj talasonimskoj nomenklaturi, Petar Šimunović zaključuje da je oko 70% cjelokupnog

⁴⁵ Sukladno strukturalnosemantičkoj analizi polisemije u Martin 1992.

leksika hrvatskog porijekla te da je to »kudikamo manji postotak nego u bilo kojem drugom odjeljku zemljopisne terminologije« (Šimunović 2005: 271). Mi se u ovoj istraživanju nismo bavili pokušajem preciznog statističkog izračuna, ali smo već nakon primarne sistematizacije građe došli do zaključka da je udio slavenskih riječi i u našem korpusu sličan onome koji je za cijelu jadransku obalu izračunao Šimunović, te da je udio slavenskoga leksika u kopnenome dijelu akvatorija daleko veći. To je prvo važno obilježje ove građe.

Drugo su važno obilježje građe leksičko-semantičke specifičnosti u imenovanju prostora obalnoga pojasa, mora i podmorja, kao tipološki zasebnog dijela otočne i priobalne toponomastike. Vidljivo je iz prikazanoga u radu da taj prostor karakterizira određeni broj izvanjezičnih obilježja koja svoj lako uočljiv odraz imaju i na jezičnome planu te ujedno predstavljaju važnu tipološku razliku u odnosu na toponimiju kopnenoga dijela prostora. To su:

izvanjezično obilježje:	odrazi u toponimiji:
vizualna izdvojenost referentna zbog koje su referenti ujedno i dobri orijentiri – razvedenost obale, velik broj stršćih i lako uočljivih konfiguracija (rtovi, uvale, stijene)	1) značajno veći udio metafora (npr. <i>Hljib</i> , <i>Turte</i> , <i>Pejarina</i>) 2) veći udio prostornih odrednica u višestranim toponimskim sintagmama (npr. <i>Mala</i> , <i>Sridnja</i> i <i>Vela Kluda</i> ; <i>Ispo Libra</i> ; <i>Gornji</i> i <i>Donji kruzi</i>) 3) manji udio slavenskih zemljopisnih imenica
značajan udio kamena u prostoru	relativno veći udio leksika iz semantičkog polja 'kamen' te posljedično očuvanje većeg broja leksičkih arhaizama, među kojima se ističe i nemali broj predslavenskih (npr. <i>Garbina</i> , <i>Grižina</i> , <i>Gruh</i> , <i>Kluda</i> , <i>Malta</i> , <i>Pod visoki kras</i> , <i>Rina</i> , <i>Žalo</i>)
specifične morske djelatnosti – ribarstvo, proizvodnja soli i vapna, pomorstvo	značajan udio toponima koji se izravno ili neizravno odnose na te djelatnosti (npr. <i>Pantera</i> , <i>Solinska</i> , <i>Marina</i> , <i>Japnjenica</i>)
specifična flora i fauna	1) u fitonimiji prevladavaju nazivi trava, grmlja i tipičnog mediteranskog bilja (npr. <i>Smokvina</i> , <i>Pod rogač</i> , <i>Planikovica</i> , <i>Bušinci</i> ...) dok su na kopnu češći opći nazivi za šumu i vrste koje se drže podalje od mora (npr. <i>Gaj</i> , <i>Drvenik</i> , <i>Bori</i> , <i>Crnika</i>) 2) bilježe se i nazivi morskih životinjskih vrsta (npr. <i>Zubacara</i> , <i>Ugornica</i> , <i>Škatalac</i>)

izvanjezično obilježje:	odrazi u toponimiji:
veliki broj artefakata, osobito sakralnih	1) relativno veći broj riječi porijeklom iz mletačkoga jezika iz kojega dolazi gotovo cijela terminologija uzobalne arhitekture (npr. <i>Mul, Punta, Riva</i>) 2) relativno veći broj svjedočanstva o povijesnim ličnostima dotičnoga kraja, najčešće u imenima privatnih privezišta (npr. <i>Krmelinkov mul, Zorkin mul</i>), ali i drugih privatnih objekata (npr. <i>Racetinovac, Bagošičevo steralo</i>) 2) relativno veći broj hagiotoponima iz rimskog i razdoblja i srednjega vijeka (npr. <i>Cubrijan, Mo-varčica, Umija</i>)
Hrvati su o moru učili uglavnom od Romana i posredstvom njihova jezika	relativno veći udio neslavenskih leksema i arhajzama (npr. <i>Pantera, Saldun, Konal</i>)

Treće je važno obilježje građe postojanje relativno velikog broja toponima koji pripadaju kategoriji „specifičnog toponimijskog leksika”. Iako zasad nemamo dokaza da bi obalna toponimija u pogledu ove leksičke kategorije bila bogatija od ostatka toponimije, toponimi iz ove skupine predstavljaju osobito vrijedan dio jezičnoga blaga, kako zbog jedinstvenosti njihova oblika i sadržaja, tako i zbog činjenice da su to riječi koje su nastale i ostale očuvane jedino u toponimiji.

I konačno, vrijedi zabilježiti i nekoliko važnih toponimijskih izoleksa:

art / rat – izoleksa koja istočnojadranski prostor dijeli ugrubo na dva homogena dijela, sjeverozapadni i jugoistočni, poklapa se otprilike s granicom između trogirskoga i šibenskoga akvatorija, s tim da su u trogirskome zabilježene obje inačice i da je to ujedno najjugoistočnije područje pojavljivanja inačice *arat*.

oštrica – nastavno na izoleksu *art / rat*, ovaj se specifični toponimski leksem kao njihova istoznačnica pojavljuje uglavnom samo u šibenskome akvatoriju, uz dvije potvrde na graničnome području s trogirске strane (rtovi *Vèla* i *Māla Ōštrica*), koje su ujedno najjugoistočnije dosad zabilježene.

rīna – dalmatoromanski leksički ostatak potvrđen u ovome obliku jedino na trogirskome području (ERHSJ I, s. v. *aréna*), i to kao toponim (*Vèla* i *Māla Rīna*; P) i kao živ apelativ u svim mjestima.

škôj – leksem ograničene apelativne vrijednosti, u govoru Trogira može se u određenom kontekstu odnositi jedino na otoke Drvenik i Ploču, a nikad se ne koristi ni za Čiovo niti za jedan drugi otok. Slično tome i u Okruku imenica se praktično ne upotrebljava, iako je svima razumljiva. Kao toponim je pak potvrđena u Vinišćima (*Īvanov škôlj, Škôljic*) i Drveniku (*Vèli* i *Māli škôlj*).

LITERATURA I IZVORI

- ARJ = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Sv. 1-23 (1880-1976), JAZU, Zagreb.
- Andreis, Pavao 1977. – 1978. *Povijest grada Trogira II*. Split: Čakavski sabor.
- Andreis, Paolo 1908. *Storia della città di Traù*. Spljet: Hrvatska štamparija Trumbić i drug.
- AŽUVD = Arhiv Župnoga ureda Veli Drvenik.
- Babić, Dunja 2015. *Trogirsko predgrađe na Čiovu u kontekstu izgradnje otoka do XIX. stoljeća*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Babić, Ivo 2005a. Trogir (monografija). Trogir: Trogir tisak, 160 str.
- Babić, Ivo 2005b. Počeci trogirskog predgrađa u Pasikama. *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 39, 123–146.
- Bezić-Božanić, Nevenka 2019. Katastar otoka Visa četrdesetih godina 19. stoljeća. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 29/1, Split, 5–20.
- Boerio = Boerio, Giuseppe 1867. *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia.
- Burić, Tonči 2000a. Arheološka topografija otoka Drvenika i Ploče. *Starohrvatska prosvjeta*, 27, 3, Split, 35–54.
- Burić, Tonči 2000b. Vinišća – rezultati rekognosciranja. *Starohrvatska prosvjeta*, 27, 3, Split, 55–66.
- Cvitanović, Alfonso 2002. *Geografski rječnik*. Zadar: Hrvatsko geografsko društvo zadar i dr., 685 str.
- Čače, Slobodan 1992. Prilozi topografiji i toponimiji istočnojadranskog otočja od antike do srednjeg vijeka. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 34, Zadar, 33–51.
- DAS, Drvenik = Državni arhiv u Splitu. Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju. Zbirka DRVENIK (Dervenik), kotar SPLIT III/1 (Spalato): Zapis čestica zemlje iz 1830. godine.
- DAS, Trogir = Državni arhiv u Splitu. Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju. Zbirka TROGIR, Spljetsko okružje – Circolo di Spalato: Zapis čestica zemlje iz 1830. godine.
- ERHSJ = Skok, Petar 1971-1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. sv. I-IV, JAZU, Zagreb.
- Finka, Božidar, Šojat, Antun 1973-1974. Obalna toponimija zadarsko-šibenskog kopna i šibenskog otočja, *Onomastica Jugoslavica*, 3-4, Zagreb, 37–65 + 6 karata.
- Duško Geić 1975. Bakovo, svečanosti Jematve. *Bagdala, mesečni list za književnost i kulturu*. Kruševac, 1975. godine, str. 36.
- RGTCG = Geić, Duško. 2015. *Rječnik i gramatika trogirskoga čakavskoga govora*. Split – Trogir: Književni krug Split – Združeni artisti Trogir.
- Hraste, Mate 1948. Osobine govora otoka Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale. *Rad JAZU*, 272, Zagreb, 123–156.
- Ivić, Pavle 1981. Prilog karakterizaciji pojedinih grupa čakavskih govora. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 5, Zagreb, 67–93.
- Ivšić, Dubravka 2013. *Predslavenski sloj u hrvatskoj toponimiji*. Doktorski rad Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci. Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:188:793792>
- JE - Vinja, Vojmir 1998-2004. *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. knjige I. A-H (1998), II. I-Pa (2003) i III. Pe-Ž (2004), JAZU/Školska knjiga, Zagreb 2003.

- Juran, Kristijan 2010. *Puncta Ostrice* – toponimski lik koji je zbunio i zavadio suvremenike. *Folia onomastica Croatica*, 19, Zagreb, 117–134.
- Jurić, Ante 2005. Suvremena čiovska toponimija. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 33/1–2, Split, 145–212.
- Jurić, Ante 2010a. Specifični toponimijski leksik (na primjeru sjeverno-dalmatinske obalno-otočne toponimije). *Folia onomastica Croatica*, 19, Zagreb, 135–150.
- Jurić, Ante 2010b. *Jezična i onomastička obilježja toponimije zadarsko-šibenskog otočja i priobalja*. Doktorski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Jurić, Ante 2016. Suvremena toponimija šibenskog otočja. U: *Toponimija šibenskog otočja*. Skračić, Vladimir (ur.). Zadar: Sveučilište u Zadru, 2016. str. 113–231.
- Jurić, Ante 2020a. Fonološki sustav govora Okruga Gornjeg. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 24, Zagreb, 143–181.
- Jurić, Ante 2020b: O toponimu Okruk na Čiovu. *Folia onomastica Croatica*, 29, Zagreb, 123–142.
- Jurišić, Blaž 1956. Toponimika zapadne Istre, Cresa i Lošinja. *Anali Leksikografskog zavoda FNRJ*, sv. III, Zagreb.
- Jurišić, Blaž 1964. Iz primorske toponimike zadarskog i šibenskog kraja. *Pomorski zbornik*, 2, Zadar, 985–1011 (+ dvije karte).
- Kapović, Mate 2008. Razvoj hrvatske akcentuacije. *Filologija*, 51, Zagreb, 1–39.
- Kapović, Mate 2020. Accentual Paradigm D on Susak: New Data. In: *vácāṃsi miśrā kṣṇavāmahai* – Proceedings of the International Conference of the Society for Indo-European Studies and IWoBA XII, Ljubljana 4–7 June 2019, celebrating one hundred years of Indo-European comparative linguistics at the University of Ljubljana. Luka Repanšek, Luka; Bichlmeier, Harald; Sadovski, Velizar (eds.). Hamburg: Baar-Verlag, 679–706.
- Kodrić, Ana; Marasović-Alujević, Marina 2008. Toponimi romanskoga porijekla na splitskom poluotoku. *Školski vjesnik*, 57/1-2, Split, 91–126.
- Lasić, Josip 2017. *Onomastički opis splitske hodonimije*. Doktorski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Ligorio, Orsat; Vuletić, Nikola 2016. Dalmatoromanski relikti u toponimiji šibenskog otočja. U: *Toponimija šibenskog otočja*. Skračić, Vladimir (ur.). Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 347–353.
- Magaš, Damir; Faričić, Josip 2006. Geografske osnove suvremenog razvoja otoka Ploče (Drvenika Malog). *Geoadria*, 11/1, Zadar, 17–62.
- Marasović-Alujević, Marina 2010. Tragovima Skokovih istraživanja prilog etimologiji nesonima širega splitskog akvatorija. *Folia onomastica Croatica*, 19, Zagreb, 163–173.
- Marasović-Alujević, Marina; Lozić Knezović, Katarina 2014. *Toponimija otoka Šolte*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Marasović-Alujević, Marina; Lozić Knezović, Katarina 2018. *Toponimija otoka Drvenika i Ploče*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Marasović-Alujević, Marina 2019. Romanstvo i slavenstvo u toponimiji otoka zapadnoga dijela splitskoga akvatorija – prilog etimološkomu istraživanju. *Folia onomastica Croatica*, 28, Zagreb, 147–155.
- Martin, Robert 1992. *Pour une logique de sens*. Paris: PUF, 2. ed.
- Mayer, Anton 1957, 1959. *Die Sprache der alten Illyrier*. Wien: Rudolf N. Rohrer.

- Putanec, Valentin 2000. Otočka imena Veli i Mali Drvenik na hrvatskoj obali i ilirski korijen *ger-* < ie. *ger-* „brdo, šuma”. U: *Zbornik otoka Drvenika I*. Pažanin, Ivan (ur.). Drvenik: Župa Sv. Jurja Mučenika, 557–560.
- NAS, MK = Nadbiskupski arhiv u Splitu. *Zbirka matičnih knjiga*, 2/154 (1848-1859).
- Pažanin, Ivan 1996. Kamenolomi i kamenarska kultura Vinišća Duknovičeva zavičaja. U: *Ivan Duknović i njegovo doba*. Trogir: Muzej grada Trogira, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 213–130.
- Petrić, Perislav 1986. Splitski toponimi (nastavak). *Čakavska riči. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 14/1, Split, 131–167.
- Radić, Danka 2006. Ljetnikovci otoka Čiova. *Kultura ladanja – zbornik radova sa znanstvenih skupova »Dani Cvita Fisković« održanih 2001. i 2002. godine*. Grujić, Nada (ur.). Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 143–154.
- Skok, Petar 1930. Zum Balkanlatein III. *Zeitschrift für romanische Philologie*, 50, 484–532.
- Skok, Petar 1937. Einiges Neue aus dem Altdalmatischen und dem Serbo-Kroatischen. *Zeitschrift für romanische Philologie*, 57, 462–480.
- Skok, Petar 1950. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*. Jadranski institut JAZU, Zagreb.
- Skok, Petar 1952. Postanak Splita. *Analitički Historijski Institut JAZU u Dubrovniku*, 1, Dubrovnik, 19–62.
- Skračić, Vladimir 1989. Odnos između hrvatskih i mletačkih geografskih termina (na sjevernodalmatinskim otocima), *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 17/1, Split, 61–71.
- Skračić, Vladimir 1987. Toponimija kornatskog otočja, *Onomastica Jugoslavica*, 12, Zagreb, 17–218 (+ dvije karte).
- Skračić, Vladimir 1988. Toponimija kornatskog podmorja. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 27(17), Zadar, 17–34.
- Skračić, Vladimir 1996. *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*. Split, Zadar: Književni krug Split, Matica hrvatska, ogranak Zadar.
- Skračić, Vladimir 2007. Noms de peuples non croates dans la toponymie adriatique. *Hieronymus*, 1, Zadar, 177–184.
- Skračić, Vladimir 2011. *Toponomastička početnica – opći pojmovi i metoda terenskih istraživanja*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Skračić, Vladimir 2020. Bentonimi – toponimi morskoga dna, *Folia onomastica Croatica*, 29, Zadar, 203–220.
- Šilić, Čedomil 1988. *Atlas drveća i grmlja*. Beograd, Sarajevo: Svjetlost, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Šimunović, Petar 1972. Osobine čiovske toponimije. *Onomastica*, 17, Wrocław – Warszawa – Kraków, 51–63.
- Šimunović, Petar 1973. Obalna toponimija elafitskih otoka. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 3, Zagreb, 467–474.
- Šimunović, Petar 1982. Apelativne geografske oznake u vezi s morem u svjetlu arealnog proučavanja slavenskih jezika. *Rasprave Zavoda za jezik*, 6–7, Zagreb, 289–304.
- Šimunović, Petar 2000. Onomastička istraživanja Velog i Malog Drvenika. *Zbornik otoka Drvenika I*, Pažanin, Ivan (ur.). Drvenik: Župa Sv. Jurja Mučenika, 539–555.
- Šimunović, Petar 2004. *Bračka toponimija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Šimunović, Petar 2005. *Toponimija hrvatskoga jadranskog prostora Zagreb*. Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Šprljan, Nataša 2018. Toponimija Nacionalnoga parka Paklenica. *Folia onomastica Croatica*, 27, Zagreb, 123–205.
- Šulek, Bogoslav 1897. Zagreb: *Jugoslavenski imenik bilja*, JAZU.
- Vajs, Nada 2003. *Hrvatska povijesna fitonimija*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Vidović, Domagoj 2017. Toponimija Makarskoga primorja. Referat s predavanja na znanstvenome skupu *Kuga u Makarskoj i Primorju 1815*. (Makarska: Gradski muzej Makarska). Dostupno na trajnoj poveznici: https://www.bib.irb.hr/915322/download/915322.LEKT_Domagoj_Vidovi.docx
- Vinja, Vojmir 1967. Tautološki rezultati jezičnih dodira. *Suvremena lingvistika*, 4, Zagreb, 94–105.
- Vinja, Vojmir 1986. *Jadranska fauna - etimologija i struktura naziva*. Knjiga I-III. Zagreb: HAZU.
- Vuletić, Nikola 2010. O nazivima za uskršnju pletenicu na hrvatskoj obali i otocima: etimološki problemi. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 36/2, Zagreb, 369–384.
- Vulić, Sanja 2003. Osnovne značajke suglasničkoga sustava govora otoka Drvenika kraj Trogira. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 31, Split, 53–59.
- Vulić, Sanja 2004. Iz sufiksalne tvorbe imenica u vinišćarskom govoru. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 32/2, Split, 191–202.

LEXICON OF THE COASTAL TOPONYMY OF THE ARCHIPEL OF TROGIR

Summary

This work presents the synthesis of the part of toponymic data collected during the field research campaigns in the town of Trogir, on the islands of Čiovo, Drvenik and Ploča and in the nearby village of Vinišće. Three types of toponymic referents have been taken into account: 1) the coastal line of the islands and of the implied mainland, 2) the inner parts of the islands that are undetachable from the very coastal line (caps, smaller peninsulae, very small islands, ridges and reefs and taken in

its entirety) and 3) the sea and its bottom. After the formal, semantical and etymological analysis of the lexicon the lexical data is divided in lexical semantic classes as follows: geographic lexicon, civilisation lexicon, living world lexicon, specifically toponimic lexicon, alloglotic lexicon and the lexicon used as toponymic metaphore/metonymy. From the toponymic material analysed in the paper it is obvious that the toponymy of the explored area is characterised by a certain number of features that present an important tipological difference in relation to the toponymy of the mainland area. It is worth noting the following: significantly higher share of metaphores (e.g. *Hljib* 'loaf of bread', *Turte* 'sort of round cake', *Pejarina* 'big cup'), higher share of words used as spatial references in the toponymic syntagms (e.g. *Mala* ['small'], *Sridnja* ['middle'] and *Vela* ['big'] *Kluda*; *Ispo* ['under'] *Libra*; *Gornji* ['upper'] and *Donji* ['lower'] *kruzi*), relatively higher share of nonslavic lexicon and archaisms (npr. *Pantera*, *Saldun*, *Konal*) etc.

Key words: *coastal toponymy; geographic lexicon; Trogir archipel; chakavian*

LESSICO DELLA TOPONIMIA COSTIERA DELL'ACQUATORIO DI TROGIR

Riassunto

Questo lavoro è la sintesi di una parziale raccolta dei materiali toponomastici raccolti nel corso di ricerche sul terreno svolte, individualmente o collettivamente, a più riprese sul territorio costiero e insulare del comune di Trogir (Traù) di un tempo: nella città di Trogiru, sull'isola di Čiovo, a Drvenik e Ploča e a Vinišće. Pur non essendo nostro scopo primario la pubblicazione del materiale raccolto riunendolo sotto lo stesso titolo, l'organizzazione del convegno scientifico „Mare nostrum / Naše more (1069. – 2019.)”, in occasione del 950.esimo anniversario della prima menzione dell'Adriatico come „mare nostro”, ci è apparsa come l'occasione ideale per presentare al pubblico almeno parte del materiale raccolto – specificatamente, quello riguardante proprio la linea di contatto tra la terraferma e il mare, come ambiente di peculiarità delle forme di vita e toponimiche. Riflettendo su come presentare nel modo migliore i materiali in quel contesto, abbiamo scelto un'esposizione analitico-sintetica che avesse per fine l'individuazione e l'evidenziazione delle qualità caratteristiche ed essenziali onomastiche e lessicologiche dei materiali rac-

colti. Non abbiamo ritenuto fondamentale tendere all'esaustività, essendo già stato pubblicato un inventario esauriente di parte dei materiali (Čiovo, in Jurić 2005), essendone in via di pubblicazione una parte (Drvenik e Ploča), e non essendone stata ancora studiata nei dettagli un'altra (Seget e Marina).

***Parole chiave:** toponimia costiera, lessico geografico, acquatorio di Trogir, dialetto ciacavo*

Podatci o autorima:

Ante Jurić je docent u Centru za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru. Na matičnome Sveučilištu predaje kolegije Opća fonetika i fonologija i Dijalektologija (na Odjelu za lingvistiku) te Uvod u hrvatsko imenoslavlje i Istočnojadranska toponimija (na Odjelu za etnologiju i antropologiju), kao izborne kolegije u ponudi Centra. Suradnik je na znanstvenome projektu »Lingvistička geografija Hrvatske u europskome okružju (LinGeH)« koji pri HAZU financira Hrvatska zaklada za znanost. Objavio je dvadesetak znanstvenih radova iz područja onomastike i čakavske dijalektologije.

e-pošta: ajuric@unizd.hr

Ivan Pažanin je autor ili suautor više knjiga iz povijesti Trogirskoga primorja. Objavio je 60-ak radova s trogirskim kulturno-povijesnim temama u znanstvenim i stručnim časopisima. Usto je uredio zbornike Vinišća, otoka Drvenika, te Segeta, knjige Mladena Andreisa o stanovništvu Vinišća, otoka Drvenika i Ploče, knjigu Roka Ivande *Baština izgubljene Bosiljine* i roman Marka Palade *Zlonjiva*. Dopredsjednik je Ogranka Matice hrvatske u Trogiru i član uredništva *Vartla*, časopisa za kulturu iz Trogira.

e-pošta: grlicic@gmail.com